

Niina Koskinen

SISARUSRYHMÄPEDAGOGIIKKA LAUTTALAN PÄIVÄKODISSA

Sosiaalialan koulutusohjelma

2012

SISARUSRYHMÄPEDAGOGIIKKA LAUTTALAN PÄIVÄKODISSA

Koskinen, Niina
Satakunnan ammattikorkeakoulu
sosiaalialan koulutusohjelma
marraskuu 2012
Ohjaaja: Hamilo, Outi
Sivumäärä:46
Liitteitä:2

Asiasanat: sisarusryhmäpedagogiikka, varhaiskasvatus, kasvatusvuorovaikutus, vertaisoppiminen, yhteisöllisyys ja osallisuus, varhaiskasvatuksen laatu.

Opinnäytetyön aiheena on sisarusryhmäpedagogiikka Lauttalan päiväkodissa. Opinnäytetyö tehtiin Lauttalan päiväkodissa käytetyn sisarusryhmäpedagogiikan hyvien ja huonojen puolien selvittämiseksi. Kyseessä on laadullinen, selvittävä tutkimus.

Tutkimuksessa käsiteltiin teoretietoa sisarusryhmäpedagogiikkaan kuuluvista käsitteistä varhaiskasvatus, kasvatusvuorovaikutus, vertaisoppiminen, pienryhmätoiminta, yhteisöllisyys ja osallisuus sekä varhaiskasvatuksen laatu.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin teemahaastattelua.

Kokemuksia sisarusryhmäpedagogiikasta tutkittiin haastatteleamalla kahta Lauttalan päiväkodin asiakasperheen vanhempaa, joilla on kokemusta oman lapsensa kautta sisarusryhmän toiminnasta ja siihen kuulumisesta.

Lisäksi haastateltiin Lauttalan päiväkodin työntekijää sisarusryhmäpedagogiikan arkeen luomista haasteista ja hänen kehittämisideoistaan näihin haasteisiin.

Tutkimusaineisto analysoitiin ja sen perusteella voitiin todeta vertaisoppimisen lisääntyneen Lauttalan päiväkodin sisarusryhmissä.

Yhteisöllisyyden ja osallisuuden todettiin lisääntyneen lasten sekä vanhempien välisessä vuorovaikutuksessa. Sisarusryhmäpedagogiikan käyttö on myös parantanut suhteita vanhempien ja kasvatushenkilöstön välillä. Lasten kuuluminen sisarusryhmään on vähentänyt kiirettä perheissä, koska perheen lapset tulevat aamuisin samaan ryhmään, juhlat yms. tapahtumat ovat yhteisiä ja perheellä on kohdattavina vain yhden lapsiryhmän kasvattajat.

Näiden hyvien kokemusten myötä varhaiskasvatuksen laadun voidaan todeta parantuneen Lauttalan päiväkodissa.

Työntekijän haastattelussa nousi esille toiminnan suunnittelun haasteellisuus, johtuen eri-ikäisistä lapsista samassa ryhmässä.

Keinoiksi arjen kehittämiseen nousivat pienryhmätoiminta ja kasvatuksellisten keskustelujen lisääminen kasvatushenkilöstön kesken.

Kokemusten vaihtoa kasvattajien kesken sisarusryhmäpedagogiikan käytöstä pidettiin tärkeänä.

Tutkimuksen tulokset ovat merkityksellisiä Lauttalan päiväkodin lapsille, perheille ja kasvatushenkilöstölle, mutta eivät ole laajalti yleistettävissä. Tutkimuksen tuloksia hyödynnetään Lauttalan päiväkodin toiminnan jatkosuunnittelussa ja arjen toimintojen kehittämisessä.

THE GROUP PEDAGOGY OF SIBLINGS AT LAUTTALA DAYCARE

Koskinen, Niina

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in social service

November 2012

Supervisor: Hamilo, Outi

Number of pages: 46

Appendices:2

Key words: Group pedagogy of siblings, early childhood education, educational interaction, peer learning, sense of community and part taking, quality of early childhood education.

The purpose of this thesis is to have a closer look of the positive and negative sides of using group pedagogy of siblings at Lauttala daycare. This is a qualitative and solving analysis.

The study consist theory based information about terms in the group pedagogy of siblings, terms like early childhood education, growing interaction, peer learning, small tutorial groups, sense of community and part taking and quality of the early childhood education.

A theme interview was used as the research method. Experiences with the group pedagogy of siblings were studied by interviewing two parents from the customer families of Lauttala daycare. The parents had experiences of the pedagogy method and being part of it through their own child. Furthermore, one of the Lauttala daycare employees was interviewed about the challenges created by the group pedagogy of siblings and for her development ideas to solve the challenges.

The research material was analyzed and it was possible to state that peer learning in the group of siblings at the Lauttalan daycare had increased.

Sense of community and part taking were noticed to have increased in the interaction between children and their parents.

The use of the group pedagogy of siblings has also improved relations between the parents and personnel of the daycare. The siblings being in the same group has reduced the hurry in the families because the children come in the morning to the same group. The celebrations and other events are common and the family has only one group of personnel to associate with.

With these good experiences one can state that the quality of the early childhood education has improved at Lauttala daycare.

When interviewing the personnel of challenges the main thing was the planning of the activity for children of various ages in the same group.

The most significant tools for developing a fluent and workable everyday activity was considered to be having small tutorial groups and more pedagogic based discussions between the personnel of the daycare.

The exchange of experiences between personnel of the daycare, who use the group pedagogy of siblings, was considered important.

The results of the studies are very significant for the children, their families and the personnel of the daycare, but still, it can't be widely generalized. These results are going to be utilized when the future extension planning and improvement of everyday activities in Lauttala daycare are under way.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	KESKEISIÄ KÄSITTEITÄ OPINNÄYTETYÖSSÄNI	6
2.1	Sisarusryhmäpedagogiikka.....	6
2.1.1	Pienryhmätoiminta	8
2.1.2	Ryhmän toimintasuunnitelma eli ryhmävasu	10
2.1.3	Varhaiskasvatuksen laatu	11
2.2	Kasvatusvuorovaikutus	12
2.2.1	Varhaiskasvatuksen aloittaminen.....	13
2.2.2	Vuorovaikutusleikki vuorovaikutuksen tukena.....	14
2.3	Vertaisoppiminen	15
2.4	Yhteisöllisyys ja osallisuus	18
3	TYÖELÄMÄYHTEYS LAUTTALAN PÄIVÄKOTIIN.....	22
4	TUTKIMUSONGELMA	23
5	TUTKIMUSAINEISTON HANKINTA JA ANALYYSI.....	23
6	HAASTATTELUIJEN KERTOMAA.....	25
6.1	Sisarusryhmäpedagogiikka.....	25
6.1.1	Pienryhmätoiminta	28
6.1.2	Varhaiskasvatuksen laatu	29
6.2	Kasvatusvuorovaikutus	29
6.3	Vertaisoppiminen	30
6.4	Yhteisöllisyys ja osallisuus	31
7	TUTKIMUKSENI TULOKSELLISUUS JA LUOTETTAVUUS.....	32
8	POHDINTAA.....	34
8.1	Sisarusryhmäpedagogiikka.....	34
8.1.1	Pienryhmätoiminta	35
8.1.2	Ryhmätoimintasuunnitelma eli ryhmävasu	37
8.1.3	Varhaiskasvatuksen laatu Lauttalan päiväkodissa	37
8.2	Kasvatusvuorovaikutus	38
8.2.1	Varhaiskasvatuksen aloittaminen.....	40
8.2.2	Vuorovaikutusleikki vuorovaikutuksen tukena.....	41
8.3	Vertaisoppiminen	41
8.4	Yhteisöllisyys ja osallisuus	42
	LÄHTEET.....	45
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Innostuin jo vuosia sitten eri-ikäisten lasten sijoittamisesta samaan päiväkotiryhmään. Olemme jo kokeilleetkin sitä erilaisissa ryhmämalleissa työpaikallani Lauttalan päiväkodissa. Ensimmäisessä mallissa yhdistettiin kaksi päiväkotiryhmää, jotka muodostuivat 2-6- vuotiaista lapsista. Ryhmä kuitenkin todettiin liian suureksi ja sekavaksi ja siitä jalostui nykyinen malli, jossa päiväkotimme lapsiryhmissä on 14- 19 eri-ikäistä lasta neljässä ryhmässä. Samalla aloimme kutsua näitä ryhmiä sisarusryhmiksi, vaikka kaikki niissä olevat lapset eivät sisaruksia olekaan. Arki kaipaa toiminnan kehittämistä sisarusryhmissä, tämä kirvoitti minut tämän opinnäytetyön tekemiseen.

Tutkin tässä opinnäytetyössäni sisarusryhmäpedagogiikan käytön hyviä puolia ja sen arkeen asettamia haasteita. Tutkimukseni on selvittävä tutkimus. Rajaan aiheen tutkimisen Lauttalan päiväkotiin. Sisarusryhmäpedagogiikasta on melko vähän aiemmin tutkittua tietoa. Aion tarkastella näitä tutkimusongelmia oman työni arjessa, perheiden ja työntekijöiden näkökulmasta. Lasten iän ja vertaisoppimisen vaikutusta on tutkittu melko paljon esikouluikäisten ja koululaisten keskuudessa, mutta melko vähän pienten lasten parissa. Teoreettinen viitekehys opinnäytetyössäni perustuu sisarusryhmäpedagogiikkaan, vertaisoppimiseen ja kasvatusvuorovaikutukseen lasten ja aikuisten välisissä suhteissa, sekä joissain määrin varhaiskasvatuksen laatuun, lasten yksilöllisempään huomiointiin. Yhteisöllisyys ja sen lisääminen on myös tärkeä seikka, se itsessään on Lauttalan päiväkodin yhteinen tavoite.

Tutkimusmenetelmänä käytän teemahaastattelua, haastattelen kahta vanhempaa ja yhtä työntekijää. Lasten vanhempia haastatteleamalla saan selville, onko sisarusryhmäpedagogiikan käyttö vaikuttanut yhteisöllisyyden lisääntymiseen ja varhaiskasvatuksen laatuun Lauttalan päiväkodissa. Työntekijää haastatteleamalla pääsen selville työn haasteellisuudesta ja siitä, millaisia nämä haasteet ovat. Teemat näihin tuleviin haastatteluihin nousevat teoriasta ja arjen pulmakohdista, mutta yhtälailla hyvää tuot-

taneista asioista. Aion myös työn kehittämisen suunnittelussa ottaa huomioon vanhempien haastatteluissa esille nousseet mahdolliset kehittämisideat.

2 KESKEISIÄ KÄSITTEITÄ OPINNÄYTETYÖSSÄNI

2.1 Sisarusryhmäpedagogiikka

Sisarusryhmäpedagogiikka käsitteenä on vasta vähän tutkittu. Käytännössä sisarusryhmä tarkoittaa eri-ikäisten lasten sijoittamista samaan päiväkotiryhmään tai muuhun vastaavaan ryhmään. Usein nämä lapset ovat sisaruksia, mutta tämä ei ole välttämätöntä. Eri-ikäisten lasten sijoittaminen pienentää ryhmässä olevien lasten kokonaismäärää, kun suhdeluvut otetaan huomioon.

”Pedagogiikka-termi juontaa kreikankielestä. Ateenalaiseen käytäntöön kuului, että ainakin varakkailla perheillä oli lasten kaitsijana *paidagogos* (= ”lasten ohjaaja”), joka ei ollut opettaja vaan orja, jonka tehtävänä oli olla lasten kanssa, valvoa heidän kasvuaan ja kasvatustaan kotona ja koulussa. Varsinkin saksankielen vaikutusalueella pedagogiikka tuli sittemmin merkitsemään sitä käytännöllis-teoreettista opinalaa, jossa käsiteltiin kasvatukseen liittyviä kysymyksiä lähinnä akateemisissa yhteyksissä ja myöhemmin erityisesti yliopistossa. Tämän opin- ja tieteenalan suomenkielisenä vastineena oli kasvatusoppi. Nykyään pedagogiikka-termillä on hyvin erilaisia merkityksiä. Tämän vuosisadan puolivälissä ja sen jälkeen syntyi voimakas liike kasvatustieteen ja pedagogiikan erottamiseksi. Kasvatustiede ymmärrettiin yleisen tiedeinstituution statukseen, käytäntöihin ja normeihin perustuvaksi kasvatustoimintaan liittyvien eri alueiden tutkimiseksi. Pedagogiikkaan ajateltiin sitten jäävän kaikki käytännöllis-normatiiviset näkemykset ja kannanotot. Sittemmin pedagogiikka on usein liittynyt tiettyihin erityisiin käytännöllisiin ajatus- ja toimintasuuntiin kuten esim. ns. vaihtoehtopedagogiikat, vapauspedagogiikat, Steiner-pedagogiikka ja myös sellaisiin erityisalueisiin kuten esim. eri taidepedagogiikat”. (Pikkarainen.)

Viime aikoina on voimistunut eräänlainen pedagogiikka-termin renessanssi, jossa on tietyin rajoituksin yritetty palata takaisin alkuperäiseen opilliseen pedagogiikka-käsitteeseen, ns. *yleiseen pedagogiikkaan*. Nykyään voidaan erotella useita erilaisia pedagogiikka-termin käyttötapoja. Olennaista on se, missä tilanteessa ja suhteessa mihin muihin käsitteisiin tätä termiä milloinkin käytetään. Kaikki termit eivät ole kovin vakiintuneessa käytössä, mutta erityisesti niiden merkitykset on aiheellista erottaa toisistaan. Pedagogiikka ilman mitään sen tarkempia määritelmiä tarkoittaa sitä (yliopistollista) opinalaa, jonka terminologisesti ja osittain sisällöllisesti korvasi aikanaan kasvatustiede. Uusi kasvatustiede erottautui vanhasta korostamalla tieteellisen tutkimuksen merkitystä aiemman teoreettisen pohdiskelun ja käytännöllisen opastuksen sijasta. Tämän jälkeen pedagogiikka alkoi merkitä erilaisia käytännöllisen kasvatustieteen suuntauksia, joita viljeltiin etupäässä kasvatustieteen ulkopuolella. Näissä käytännöllisissä ajatus- ja toimintajärjestelmissä kannattaa erottaa kaksi puolta: näkemys toiminnan päämääristä, jota voidaan kutsua normatiiviseksi pedagogiikaksi ja näkemys hyvistä keinoista näiden päämäärien saavuttamiseksi, jota voidaan nimittää metodiseksi pedagogiikaksi. (Pikkarainen.)

Suomen kielessä voitaisiin määritellä seuraavasti, mitä pedagogiikka tarkoittaa: kasvatuksen, opettamisen ja koulutuksen tutkimusta eli kasvatustiedettä, taitavan ja hyvän opettamisen erilaisia suuntauksia (esim. dialogipedagogiikka, Montessori-pedagogiikka), taitoa opettaa, myös taitoa opettaa erilaisissa ympäristöissä. Pedagogiikka käsittelee pääasiassa järjestettyä oppimista, tästä huolimatta pidetään aina mielessä, että oppiminen ei tapahdu erillään elämän kokonaisuudesta, eikä ihminen opi pelkästään sitä, mitä hänelle ensisijaisesti pyritään opettamaan. (<http://pedakurssi.wikispaces.com/Pedagogiikka>.)

Sisarusryhmäpedagogiikka Lauttalan päiväkodissa tarkoittaa sisarusryhmän käyttöä tietoisena pedagogisena keinona toteuttaa mm. vertaisoppimista lapsiryhmässä.

Illalla on tutkimusten mukaan suuri merkitys, on todettu että vertaisvuorovaikutus eri-ikäisten lasten välillä on lasten kognitiivisen kehityksen kannalta myönteistä. Lemanin (2002) tutkimuksissa havaittiin eroja ikään liittyvässä yhteistoiminnassa. Nuori-

remmat lapset eivät oivaltaneet yhtä hyvin kuin vanhemmat, että vuorovaikutus on yhteisten suunnitelmien ja tietojen hyödyntämistä tehtävän suorittamiseksi. Nuoremmat lapset tarvitsevat Lemanin (2002) mukaan kokemuksen ja tietoa siitä, miten yhteistyötä tehdään. Tietoa tarvitaan myös siitä, kuinka vaikeat asiat voidaan ratkaista yhdessä keskustellen ja kuinka nämä yhteiset keskustelut auttavat ratkaisemaan tehtävää tai ongelmaa. Iän karttuessa vuorovaikutuksen myönteiset vaikutukset tehtävän suoriutumiseen lisääntyvät. Eri-ikäisiä tutkittaessa on huomattu, että vanhemmat lapset dominoivat vuorovaikutuksessa enemmän, tämä näytti liittyvän erityisesti tilanteisiin, joissa osaamista tai tietoja ”siirrettiin” tai opetettiin toiselle. (Kronqvist. 2006,171.)

Pitkään samassa ryhmässä olleille lapsille syntyy myös pysyvämpiä suhteita toistensa kanssa, ei ainoastaan lasten ja aikuisten välillä. Yhteisön merkitystä lapsen oppimiselle, kehitykselle ja hyvinvoinnille pidetään tärkeänä kasvatuskäytännöissä. Muutokset yhteiskunnassa ja ihmissuhteiden lyhytkestoisuus ovat tekijöitä, joiden pelättään vaarantavan inhimilliseen kasvuun tarvittavaa jatkuvuutta ja sosiaalisten verkostojen tukea. (Karila ym. 2006,13.)

2.1.1 Pienryhmätoiminta

Perustana pienryhmätoiminnalle on vuorovaikutuksen suunnittelu ja sen mahdollistaminen lapsiryhmässä. Vuorovaikutuksen myötä lapsella on mahdollisuudet saada omalle psyykelleen tukea aikuisen kannattelevasta vuorovaikutuksesta, silloin kun lapsi sitä tarvitsee. Pienryhmässä lapsen on helpompi oppia suhteuttamaan omia taitojaan tilanteeseen kulloinkin sopivaksi sekä tunnistamaan omien tekojensa seuraukset ja vaikutukset muihin ihmisiin. Lapsen pitää oppia toimimaan myös suuressa ryhmässä, se on välttämättömyys päiväkodin arjessa ja myöhemmin koulumaailmassa. Ei ole syytä vastakkain asetella eri toimintatapoja, vaan tuoda näkökulmia siihen, millaisen arkiympäristön päiväkotiin voi luoda. Pienryhmän pysyessä samana koko toimintakauden, on lapsella mahdollisuus kunnolla ryhmäytyä oman pienryhmänsä lasten ja aikuisten kanssa. Lapsi oppii tuntemaan ja luottamaan oman pienryhmänsä lapsiin. Kun lapsi on ensin ryhmäytynyt omaan pienryhmäänsä, myös suurempaan

ryhmään ryhmäytyminen sujuu helpommin. Kiinteässä pienryhmässä ryhmän oppimis- ja kehittämisprosessia on helpompi havainnoida ja ohjata kohti haluttua suuntaa. Pienryhmät voivat olla erikokoisia, jos ryhmässä on tukea tarvitseva lapsi, ryhmä voidaan jättää pienemmäksi. Pienryhmätoiminta vaatii työyhteisöltä organisointia esimerkiksi työvuorojen suhteen, pienryhmätoiminnan mahdollistamiseksi kaikkien työntekijöiden pitäisi olla työpaikalla klo 9 aamulla. Työpäivän järkevä suunnittelu on ratkaiseva tekijä pienryhmätoiminnan toteuttamiselle. Yksikin tunti on merkityksellinen. Pienryhmissä on helppo eriyttää toimintaa. Kokonaisuuden hallinnassa pysymiseksi henkilökunnan tulee suunnitella toimintaa yhdessä. Pedagoginen vastuu ryhmästä on lastentarhanopettajalla, mutta ryhmässä pitää olla luottamus jokaisen kykyyn selvitä oman pienryhmänsä pyörittämisestä. Kokemus on osoittanut, että osaaminen ja ammattitaito monipuolistuvat kun jokainen pääsee vastaamaan oman pienryhmänsä toiminnasta. Pienryhmätoiminnan toteuttaminen vaatii tilojen käytön ja aikataulujen suunnittelua myös kaikkien lapsiryhmien välillä. (Mikkola & Nivalainen, 33- 37.)

Pienryhmät ovat monella tavalla perusteltuja lasten kasvatuksessa. Liisa Keltinkangas- Järvisen mukaan pieni lapsi sietää ryhmää, jonka koko on 2 + lapsen ikä, tästä on helppo laskea eri- ikäisten pienryhmän koko. Tämä edellinen ei tarkoita sitä, etteikö lapsi voisi olla suuressakin ryhmässä, toki voi ja pitääkin. Leikkiväthän lapset ulkonakin isoissa joukoissa. Juhlat ja muut joukkotapahtumat ovat merkityksellisiä ja kasvatuksen kannalta tärkeitä yhteisöllisyyteen ja kulttuuriin kasvamisessa. Mutta miten voi oppia arjen sosiaalisia taitoja, jos joka päivä on tulkittavana uusia erilaisia mieliä, liian varhain? Miten oppii sitoutumaan ja selviämään eteen tulevista ristiriitailanteista? Pieni lapsi joutuu opettelemaan nämä taidot alusta asti. Lapsi tarvitsee lähelleen ensin muutaman ihmisen, joiden kanssa voi näitä taitoja harjoitella, jonka jälkeen opit voi siirtää suurempaan joukkoon. Kaikki lapset eivät löydä suuresta joukosta itselleen seuraa. He eivät joko uskalla lähestyä heitä tai he eivät ole vielä oppineet sosiaalisia taitoja suuressa joukossa toimimiseen. Lasten monet ongelmat heijastuvat heidän käyttäytymiseensä. Pienryhmässä aikuisella on mahdollisuus tukea vovrovaikutuksessa sekä ryhmää, että poikkeavasti käyttäytyvää lasta. Kun ryhmä on mahdollisimman pitkäikäinen, on prosessilla mahdollisuus saavuttaa hyviä tuloksia. Suuryhmässä sosiaalisilta taidoiltaan heikko lapsi jää usein yksin. Hän saa tovereilta

torjuntaa ja aikuisilta kieltoja, jopa rangaistuksia. Pelkät sanalliset ohjeet ja rangaistukset ilman ohjausta jäävät lapsen kannalta ohuiksi. Millainen kokemus lapselle muodostuu yhteisöstä tai itsestään?(Raina, 2012, 50- 51.)

Varhaiskasvatuksen rintamalla ei ole helppoa kehittää mitään totaalisen uutta ja mul-listavaa vaan kyse on aina olemassa olevan kasvatustiedon hyödyntämisestä sekä eri-laisten työtapojen täydentämisestä ja syventämisestä. Kasvatus on kaikkien yhteistä omaisuutta, eikä sille voi hakea patenttia. Mikään yksittäinen pedagoginen valinta ei ole toistaan ylivoimaisempi. Pedagogiikka voi myös perustua jonkin yksittäisen osa-alueen kuten musiikin tai liikunnan tietoiselle painottamiselle. (Mikkola & Nivalai-nen, 11.)

Pienryhmätoiminta päiväkodissa lisää yhteisöllisyyttä, lasten ryhmäytyminen ja ka-veritaitojen opettelu helpottuvat. Pienryhmässä lasten on helpompi tuoda mielipitei-tään kuuluville ja ottaa toiset huomioon, myös kasvattajaan tutustuminen helpottuu pienryhmässä. (Nokian kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2012.)

2.1.2 Ryhmän toimintasuunnitelma eli ryhmävasu

Ryhmävasu on jokaiselle lapsiryhmälle laadittava yhteinen toimintasuunnitelma, jos-sa pyritään ottamaan huomioon jokaisen lapsiryhmän ja lapsen erityistarpeet. Ryh-mävasussa on kuvattuna lasten ikä- ja sukupuolijakauma, temperamenttipiirteet, kuinka lapset suhtautuvat aikuisiin ja toisiinsa, sekä ryhmän erityispiirteet. Ryhmän-toimintasuunnitelma sisältää myös työtiimiä koskevia kohtia esim. tiimisopimuksen. Ryhmävasua käytetään pohjana viikoittain pidettävissä ryhmän suunnittelupalave-reissa, joissa toimintaa suunnitellaan juuri tälle lapsiryhmälle. Tähän ryhmävasuun kirjataan ryhmän perushoitokäytänteet, ulkoilu, ruokailu, päivälepo. Kasvattajat tar-kastelevat ryhmävasussa lasten kehitystä suhteessa vuorovaikutukseen, leikin kehit-tymiseen, motoristen ja kielellisten taitojen kehitykseen, sekä motorisiin ja mate-maattisiin taitoihin. (Nokian kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2012, 11.)

2.1.3 Varhaiskasvatuksen laatu

Varhaiskasvatuksen merkityksen ja vaikutusten arvioinnissa on päädytty yksimielisesti korostamaan kasvatusohjelmien laatua. Korkeatasoinen, laadukas ohjelma tuottaa seurantatutkimusten mukaan koko elämän vaikuttavia tuloksia. Vaikutukset ovat niin selkeitä, että maailmanpankki julisti vuonna 2005 varhaiskehitykseen ja -kasvatukseen sijoittamisen olevan kaikkein tehokkaimman koulutusinvestoinnin missä tahansa maassa. Sijoittaminen varhaisten vuosien kasvatukseen tuottaa paremman koron rahalle kuin osakkeisiin sijoittaminen. Muualla EU- maissa lapsista noin 90 % on varhaiskasvatuksen piirissä. Suomessa vain noin puolet lapsista on varhaiskasvatuksen piirissä ennen kuuden vuoden ikää. Suomi on luvannut pyrkiä vuoden 2011 aikana samalle tasolle muiden EU- maiden kanssa, mutta mitään mullistavaa asian hyväksi ei ole tapahtunut. Varhaiskasvatuksen laatu EU- maiden lasten kesken on siis varsin erilainen, Suomen varhaiskasvatuksen parissa on vain puolet lapsista, joten varsinaista varhaiskasvatuksen laatua on vaikeaa verrata EU- maiden välillä. Aivotutkijoiden tulokset ovat käynnistäneet uudelleen keskustelun varhaisen vuorovaikutuksen merkityksestä lapsen kehityksessä. Nyt vakuutetaan, että varhaisen vuorovaikutuksen laatu jättää pysyvät jäljet kehittyvien aivojen rakenteeseen. Toisin sanoen aivot ja keskushermosto eivät kehity pelkästään geenien ohjaamina, vaan vuorovaikutus ja genetiikka yhdessä jättävät pysyvän jäljen ihmisen aivotoimintaan. Suomessa laadukkaat varhaiskasvatusohjelmat puuttuvat, eikä varhaiskasvatusta Suomessa koeta investointina. Suomessa lapsi menee päivähoitoon, koska vanhempi menee töihin, muualla EU- maissa lapset viedään hoitoon jotta he saisivat tukea kehitykselleen laadukkaiden varhaiskasvatusohjelmien avulla. (Hakkarainen. 2011, 154- 158.)

Euroopan komission tiedonannossa Euroopan parlamentille (2001) todettiin, että on merkittävä näyttö siitä, että jos varhaiskasvatuksen korkeaan laatuun ei investoida, niin ihmisen myöhemmässä elämänvaiheessa tulee huomattavasti enemmän kustannuksia korjaavista toimista. Kannanotto perustuu useisiin kansainvälisiin tutkimuksiin. Hyvin koulutettu henkilöstö on varhaiskasvatuksen tärkeä voimavara.(Semi.2011, 162.)

Suomessa varhaiskasvatuksen laatua tutkitaan vanhempien ja henkilökunnan mielipiteitä mittaamalla. Varhaiskasvatuksen laatua on alettu tutkia yhä enemmän viimeisten kuluneiden vuosien aikana. Tutkimuksia varhaiskasvatuksen laadusta tehdään valtakunnan tasolla, kuntien tasolla ja päiväkotien tasolla. Kunnissa 2000-luvulla tehtyjen kyselyiden pohjalta voidaan sanoa, että vanhemmat ja henkilökunta arvioivat päivähoiton laatua jossain määrin erilailla. Vanhemmat arvioivat päivähoiton laadun paremmaksi kuin henkilöstö. Henkilökunta arvioi laadulliset tekijät paremmiksi kuin vanhemmat, samoin sisällöllisten orientaatioiden arvioinnissa henkilökunta arvioi laadun paremmaksi kuin vanhemmat. Kaikkein laadukkaimmiksi vanhemmat arvioivat varhaiskasvatuksen vaikuttavuustekijät. (Hujala & Fonsen. 2011, 320.)

Nokiassa keväällä 2011 tehdyssä kyselyssä kasvatuskumppanuudesta, vanhemmille ja henkilöstölle tärkeäksi nousi arvojen ja kulttuurien yhteensovittaminen. Tärkeiksi asioiksi kyselyssä nousivat päivittäiset kohtaamiset ja tiedon jakaminen lapsen asioista. (Nokian kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2012.)

2.2 Kasvatusvuorovaikutus

Kirsi Alilan ja Sanna Parrilan toimittamassa kirjassa *Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa*, Liisa Holkeri- Rinkisen artikkelissa kuvataan vuorovaikutusta seuraavasti,

”Olen käyttänyt vuorovaikutusta kuvatessani usein myös tanssin metaforaa. Vuorovaikutus on kuin tanssia, jossa osapuolet jatkuvasti liikkuvat yhdessä, hienovaraisesti vastaten toinen toisensa rytmiin ja liikkeeseen. Tanssi, kuten vuorovaikutuskin, rakentuu lopulliseen muotoonsa vain siihen osallistuvien kesken, eikä sitä voi nähdä tuloksena kumpaisenkaan osapuolen etukäteisaikomuksista.”(Burr 1995, 28.)”(Holkeri- Rinkinen, 69.)

Vuorovaikutusta kasvattajan ja vanhemman välillä ei saa myöskään unohtaa. Nokiasta varhaiskasvatusta ohjaa sosiokonstruktivistinen oppimiskäsitys, jonka mukaan lapsi oppii tekemällä itse ja yhdessä muiden kanssa. Aiemman opitun lisäksi oppi-

mista ohjaavat oppimisen ilo, lapsen tiedonhalu, oma uteliaisuus sekä omat kokemukset ja havainnot ympäristöstä. ”*Varhaiskasvatus on vuorovaikutusta lapsen, perheen, toisten lasten sekä kasvattajien välillä. Hyvässä vuorovaikutuksessa lasten väliset suhteet ja kasvattajan sensitiivisyys luovat myönteisen ja turvallisen kasvun ilmapiiirin. Sensitiivinen kasvattaja kohtelee lasta tasavertaisesti ja kunnioittavasti sekä tukee jokaisen lapsen kasvua ja kehitystä.*” (Nokian kaupungin varhaiskasvatuksen suunnitelma 2012.)

Kokemus välittämisestä syntyy vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Kyky kuunnella toista, huomioda, asettua toisen asemaan sekä toisen tunteiden huomioiminen rakentuvat vähitellen omien sosiaalisten tunnetaitojen kehittyessä. Asioiden näkeminen, kuuleminen ja niihin puuttuminen on välittämistä. Riittävän pitkä yhteinen taival auttaa lasta luottamaan aikuisen tukeen ja näin hän voi luottavaisin mielin harjoitella arjessa omia tunnetaitojaan. (Eskelinen, Heikkilä, Visavuori, 86.)

”Oppiminen alkaa varhaisesta vuorovaikutuksesta ja kiintymyksestä. Se on pienen lapsen ensimmäinen oppimistehtävä” (Hujala & Turja 2011, 27.)

Aikamme koti- ja koulukasvatus eivät ole läheskään tarpeeksi tiedostaneet lapsuuden kokemusten merkitystä ihmisen tunne-elämän kehityksessä. Sosiaalisuuden ja tunnetaitojen harjoittelu myönteisessä ja kannustavassa kasvatusympäristössä auttaisi varsinkin ujoimpia ja arimpia lapsia tunneilmaisuun ja vuorovaikutukseen toisten lasten kanssa. (Jalovaara. 2005, 27.)

Kasvattajan tulee olla sensitiivinen jotta hän voi huomata ja ottaa lapsen tunteet huomioon ja ohjata häntä näiden lapsessa nousseiden tunteiden jakamiseen. (Nokian kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma, 11.)

2.2.1 Varhaiskasvatuksen aloittaminen

Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksen, tutustumisjakson tulisi olla riittävän pitkä, noin kaksi viikkoa, jotta turvallinen suhde uusiin aikuisiin ehtii muodostua. Tämä

uusi vuorovaikutussuhde on luotava tutun vanhemman avulla, jonka läsnäolo tutustumisvaiheessa on oleellista. Vanhempien tutustuminen kasvattajaan ja heidän välilleen syntynyt luottamus siirtyy vanhemmalta myös lapselle. (Tuliharju 2004; Hujala ym. 2011, 81.)

Riittävän pitkä tutustumisjakso edesauttaa hyvän vuorovaikutussuhteen kehittymistä jo heti alusta alkaen, varsinkin hiljaisempien ja arkojen lasten kohdalla. Tutustumisvaiheen kuluessa vanhemman kasvatuksellinen tietotaito lapsestaan välittyy päiväkodin henkilökunnalle. Vanhemmalla on puolestaan mahdollisuus esittää kysymyksiä ja käytännössä nähdä, kuinka hänen lapsensa ja kasvatustoiminta päiväkodin arjessa toimii. (Hujala & Turja. 2011, 81.)

2.2.2 Vuorovaikutusleikki vuorovaikutuksen tukena

Vuorovaikutusleikkiä käytetään vuorovaikutuksen opetteluun ja tehostamiseen lasten kanssa. Vuorovaikutusleikki tapahtuu pienryhmässä, jossa on 3-5 lasta ja kaksi aikuista. Vuorovaikutuksen tueksi on materiaali, johon sisältyy kuvitetut leikkikortit ja leikkiohjekirja. Vuorovaikutusleikki on tarkasti strukturoitu ja etenee joka kerran saman kaavan mukaan. Leikkiryhmä kokoontuu n. 6- 10 kertaa. Jokaisella leikkikeralla ollaan lähekkäin lattialla piirissä, lauletaan aluksi alkulaulu, kerrataan leikkihetken säännöt, leikitään yhdessä kaksi tai kolme vuorovaikutusta tukevaa leikkiä, vietetään pieni herkkuhetki ja lauletaan yhdessä loppulaulu. Näissä leikkihetkissä vuorovaikutuksen aikuisen ja lapsen välillä tulee olla välitöntä ja pitää sisällään runsaasti katsekontakteja, kosketuksia ja eleitä. Leikkihetkessä on positiivinen ajatus, ei- sanaa ei käytetä. Tavoitteena on luoda leikkihetkeen mahdollisimman aito, luonnollinen ja positiivinen ilmapiiri. Leikkikortteja on kehitelty lasten erilaisia tarpeita silmälläpitäen, materiaaleista löytyy hoivaa sisältäviä leikkejä, yhteyttä rakentavia leikkejä, haasteellisia - sekä jäsentäviä leikkejä. Leikkikortit ovat leikkihetkessä esillä, samoin leikkiin kuuluvat sääntö- ja hoivakortit. (Lampinen. 2008, 1- 3.)

2.3 Vertaisoppiminen

Vertaiset ovat henkilöitä, jotka ovat lapsen tai nuoren kanssa suurin piirtein samalla tasolla sosiaalisessa, emotionaalisessa ja kognitiivisessa kehityksessä. Vertaiset ovat useimmiten ikätovereita, eivät kuitenkaan välttämättä täsmälleen samanikäisiä kuin lapsi tai nuori itse on. (Salmivalli 2008,23.)

Vertaissuhteiden tutkimuksessa voidaan selkeästi nähdä kolme päälinjaa. On tarkasteltu tekijöitä, jotka vaikuttavat lapsen sosiaalisen aseman määräytymiseen. Toinen tärkeä tutkimuksen kohde on ollut miten ystävyysuhteet ja vertaisryhmään liittymisen lapsuudessa vaikuttavat sosiaalisten taitojen oppimiseen tai toimivat suojaavina tekijöinä stressaavissa ja traumaattisissa tilanteissa myöhemmällä iällä ja vaikuttaako näissä suhteissa koetut hankaluudet tulevaisuudessa koettaviin vaikeuksiin myöhemmässä elämässä. Kolmas tutkimusalue keskittyy tutkimaan vertaisryhmässä omaksuttuja asenteita ja käyttäytymismalleja. Puhutaan yhdenmukaisuuden paineesta, joka saa toimimaan kuin vertaiset. Tämä liittyy usein kielteisiin vaikutuksiin esim. kiusaamiseen tai nuorilla rikolliseen käyttäytymiseen. (Salmivalli 2008,16.)

Monissa varhaisissa kehityspsykologisissa teorioissa vertaisten vaikutusta ei ole juurikaan otettu huomioon. Esimerkiksi psykoanalyttisessä teoriassa lapsen suhdetta omiin vanhempiinsa pidettiin tärkeimpänä tekijänä. Meadin -teorian (1930- luvulla) mukaan lapsi oppii vertaisten välisessä vuorovaikutuksessa tarkastelemaan itseään sekä subjektina että objektina. Vertaisten ns. ”yleistetyn toisen” suhtautumisesta itseensä, lapsi voi päätellä oman arvonsa ja tarkistaa omaa minäkuvaansa vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Niin ikään Harry Stack Sullivanin intersubjektivaalinen teoria (1953) korosti vertaissuhteiden merkitystä lasten ja nuorten hyvinvoinnille. Erityisesti kouluiästä eteenpäin oma asema ryhmässä muodostuu tärkeäksi. Kognitiivisen kehityksen alueella Piaget (1926; 1959) korosti erityisesti vertaissuhteissa syntyvien konfliktien merkitystä. Kun lasten välille syntyy erimielisyyksiä, he joutuvat perustelevaan näkökantojaan ja ottamaan toistensa mielipiteitä huomioon. Myöhemmin myös Lev Vygotski (1978) toi esille, että vertaiset ovat merkittäviä tekijöitä kognitiivisen kehityksen edistäjinä ja että kognitiivisen kehityksen edellytys hänen mielestään on ihmisten välinen vuorovaikutus. Vygotski painotti yhteistyötä vertaisten

kanssa. Kun toinen lapsi on tietyissä taidoissaan askeleen edellä, hän voi helpottaa myös toisen lapsen oppimista. Siksi asioita opitaan tehokkaammin vertaisryhmässä. Vertaissuhteiden merkitykseen kehitykselle, alettiin 1960- ja 70 luvulla kiinnittää yhä enemmän huomiota, miten vertaiset mahdollisesti suuntaavat yksilön kehitystä tai miten vaikuttavat siihen. Cowen ja kumppanit (1973) totesivat tutkimuksessaan, että vertaissuhteissa kohdatut vaikeudet selittivät aikuisiässä esiintyviä mielenterveysongelmia paremmin kuin mikään muu yksittäinen lapsuusajan kokemus. 1970- luvulla vertaistutkimukset lisääntyivät entisestään ja alettiin mm. tutkia vertaisten vaikutuksia lasten ja nuorten erilaisista tehtävistä suoriutumiseen ja käyttäytymismallien omaksumiseen esim. antisosiaaliseen käyttäytymiseen. (Salmivalli, 2008, 16- 19.)

Lapsuus- ja nuoruusiän aggressiivisuuden tutkimus on myös jatkuvasti ollut mukana vertaisvuorovaikutustutkimuksissa. Lasten iän ja vertaisoppimisen vaikutusta on tutkittu melko paljon esikouluikäisten ja koululaisten keskuudessa, mutta melko vähän pienten lasten parissa. Verba(1994, 1998) havaitsi tutkimuksissaan, että vertaisoppimista tapahtui jossain muodossa jo 13- 17 kuukauden ikäisillä. Tutkiessaan 3- 4 -vuotiaita, hän havaitsi, että lasten välinen tuutorointi oli jo monipuolista. Lapset ”tietävät”, miten toista lasta voidaan parhaiten auttaa, jos hän ei vielä osaa annettua tehtävää.(Karila ym. 2006, 170 -171.)

Lemanin (2002) mukaan nuoremmat lapset tarvitsevat vanhemmilta lapsilta kokemuksia siitä, kuinka yhteistyötä voidaan tehdä (Kronqvist 2006,171).

(Hogan2005) kritisoi perinteistä kehityspsykologian mallia lapsesta, kontekstivapaa- na eli ympäristöstään irrotettuna. Oletetaan että lapsen kehityksessä on olemassa kaikenkattavia lainalaisuuksia ja että kaikki lapset kehittyvät noudattaen näitä samoja kehitysratoja. Lapsen ominaisuuksia tulisi tarkastella neutraalin havainnoitsijan roolista, irrottamatta lasta omasta ympäristöstään. Lapsuutta tulkitaan useimmiten aikuisten näkökulmasta. Tämä heijastuu kahdella tapaa: lapsen kehitystä pidetään ennustettavana, tulkitaan hänen käytöstään etukäteen määriteltyjen ikäparametrien mukaan. Toiseksi ennustettavuus viittaa kehityksen lineaarisesti etenevään luonteeseen. Kehitystä pidetään siis ikänormeihin sidottuna ja universaalina seuraantona (Hogan 2005). Lasta pidetään helposti epäpätevänä tuomaan esiin omia mielipiteitään, häntä

pidetään tulevana aikuisena, eikä tässä ja nyt olevana, omassa kehitysvaiheessaan täydellisenä yksilönä.(Kronqvist. 2011, 16- 18.)

Nykyisin tiedetään, että vertaisryhmässä omaksutaan tietoja, taitoja ja asenteita ja koetaan yhdessä asioita, jotka vaikuttavat paitsi lasten ja nuorten välittömään sopeutumiseen, myös pitkälle heidän tulevaisuuden kehitykseensä.(Salmivaara. 2008,15).

Vertaistutkimuksien lopuksi voidaan päätyä ajattelemaan, että sekä vanhemmat että vertaiset osallistuvat sosialisatioprosessiin, eivät kuitenkaan erillisinä vaikuttajina vaan vastavuoroisesti, toisiinsa vaikuttaen. (Salmivalli. 2008, 21.)

Mikä sitten on lapselle kaveriporukkaan kuulumisen ja sosiaalisen aseman merkitys? Vertaisryhmään kuuluminen on sinänsä palkitsevaa, sillä kaverit tarjoavat mukavaa ajanvietettä, kumppanuutta ja tunteen johonkin kuulumisesta. Varsinkin nuoruusikää lähestyttäessä vertaiset ottavat yhä enemmän paikkaa vanhemmilta lapsen elämässä. Ryhmässä opetellaan yhdessä toimimista, kompromissien tekemistä, mutta myös oman paikan ottamista, jämäkkyyttä ja johtajuutta. Vertaisryhmä myös auttaa nuorta vanhemmistaan irtautumisessa. Vertaisryhmässä opitaan ja opetellaan monenlaisia sosiaalisia taitoja, vertaisryhmän ulkopuolelle jäävällä lapsella ja nuorella on riski jäädä vaille vuorovaikutuksellisia ystävyysuhteita ja jopa tulla kiusatuksi. (Salmivalli. 2008, 32- 33.)

Pieni lapsi oppii tekemällä, ei kuuntelemalla. Leikkitilanteet ovat pienille lapsille luontaisia oppimistilanteita. Hyvä vuorovaikutus korostuu oppimistilanteissa. Konstruktivistiset teoriat korostavat oppijan ja ympäristön välistä vuorovaikutusta. Oppija rakentaa itse omaa tietämystään mm. häntä ympäröivän ympäristön ja yhteisön avulla. Näissä teorioissa oppijan oma aktiivisuus korostuu samoin kuin tutkiva ja kokeileva toiminta. Sosiaalinen konteksti ja toisilta, erityisesti kokeneemalta, oppiminen sekä yhteistoiminnallinen oppiminen korostuvat. (Kronqvist. 2011, 19.)

Kasvattajan tulee muistaa, että työskennellessään kunkin lapsen erityisominaisuuksien parissa yksilöllisesti, hänen tulee kuitenkin aina ottaa huomioon myös ryhmän toiminta ja dynamiikka. Ryhmä koostuu erilaisista yksilöistä, työskentely vaatii sekä

yksilö että ryhmätyöskentelyä. Ryhmässä mahdollisesti olevien erityistä tukea tarvitsevien lasten erilaiset tarpeet pitää huomioida. Kasvattajan tehtävä on kehittää ryhmätoimintaa siten, jotta se palvelee juuri silloin ryhmään kuuluvien lasten tarpeita. (Cantell. 2010, 47.)

2.4 Yhteisöllisyys ja osallisuus

Yhteisö on sosiaalinen yhteenliittymä, jossa ihmiset ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Yhteisön toimivuuteen vaikuttaa oleellisesti siinä toimivien ihmisten kyky ottaa toisensa huomioon. Yhteenkuuluvuuden tunne ja sen saavuttaminen lujittavat yhteisöä. Yhteisöllisyyttä on tunne ryhmään kuulumisesta. Yhteisöllinen kasvatus on yhteisvastuun periaatteelle rakentuvaa kasvatusta lasten, vanhempien, opettajien, varhaiskasvattajien ja kaikkien yhteisöön kuuluvien välillä. Oikeastaan se on paluuta vanhaan ”Koko kylä kasvattaa” – ajatteluun. (Jalovaara. 2005, 11.)

Sosiokulttuurisen näkökulman mukaan ihmisen kehitys ja oppiminen tapahtuvat paljolti yhteisöihin ja niiden sosiokulttuurisiin käytänteisiin osallistumisen seurauksena. Yhteisöt mahdollistavat jäsenilleen osallistumisen sosiaalisesti organisoituun toimintajärjestelmään. Sen jäsenyys tuottaa yksilölle tunteen johonkin merkitykselliseen kuulumisesta. Yhteisöt toimivat samalla myös yksilön identiteetin rakentamisen ja oppimisen kontekstina. (Greeno 1998.) Tästä syystä yhteisöön kuulumisen merkitys on yksilölle suuri. Yhteisöihin kuulumiseen liittyy oleellisesti yhteisöllisyys. Yhteisöllisyys ymmärretään tässä tunteeksi ryhmän jäsenten välisestä yhteenkuuluvuudesta ja heidän tärkeästä merkityksestä toisilleen. On tärkeää korostaa, että kaikki yhteisöt eivät ole automaattisesti yhteisöitä. Yhteisöllisyys rakentuu ja sitä pitää myös rakentaa. (Koivula. 2011, 124- 126.)

Yhteisöihin osallistumisessa ja niiden jäsenyydessä on suuressa määrin kyse oppimisesta, yksilön ja yhteisön. Yhteisössä toimiessaan lapset oppivat erilaisia taitoja ja tietoja toisiltaan. He myös ohjaavat toistensa oppimista ja toimintaa (Rogoff 2003). Lasten keskinäisessä, päivittäisessä kanssakäymisessä lapset pääsevät osallisiksi mo-

nista sellaisista taidoista, jotka ovat tärkeitä heidän omista vertaisryhmissään. Oppimisen kannalta on tärkeää kiinnittää huomiota informaalin oppimisen tilanteisiin, sillä näissä hetkissä oppimista tapahtuu yhteisön arvoihin, taitoihin ja käytänteisiin osallistumisen kautta (Rogoff 2003). (Koivula. 2011, 125.)

Merja Koivula on tutkinut väitöskirjassaan 3-6-vuotiaiden yhteisöllisyyttä. Hän kuvaa yhteisöllisyyden näkymistä lapsiryhmässä läheisyytenä, tunteena yhteen kuulumisesta sekä positiivisten tunteiden ilmaisemisena ystäviä kohtaan. ”Käytännössä yhteisöllisyys näkyi yhteisen toiminnan rakentamisen ja jatkamisen pyrkimyksenä, sitoutumisena, vastavuoroisuutena sekä laadukkaana toimintana ja vuorovaikutuksena.” Yhteisöllinen toiminta oli palkitsevaa luonteeltaan, yhteiset, mukavat kokemukset tuottivat ”me” – tunteen lasten kesken. Yhteisöllisyys ilmeni myös koko tutkimuksessa ryhmässä toisten auttamisena ja toisista huolehtimisena. Yksi yhteisöllisyyden kehittymisen merkki oli konfliktien väheneminen ja auttamisen lisääntyminen. Mahdollista onkin, että yhteisöllisyyden lisääminen on yksi toimiva keino kiusaamisen vähentämiseen koulussa ja päiväkodissa. Merja Koivula huomasi myös väitöstutkimuksessaan, että lasten välinen yhteisöllisyys on hitaasti kehittyvää, lasten ryhmäytymiseen pitäisi varata huomattavasti enemmän aikaa kuin kuukausi tai kaksi syksyllä kauden alussa. Lapset tarvitsisivat tukea yhteisöllisyyden kehittymiseen koko toimintavuoden ajan. Pitkäkestoisempi ryhmäytymisen tukeminen saattaisi nopeuttaa lasten yhteisöllisyyden kehittymistä. Ihannetilanteessa yhteisöllisyys kehittyy koko lapsiryhmän lasten välillä, ei vain pienryhmien jäsenten välillä. Yhteisöllisyyden rakentamisen kautta voitaisiin ehkäistä tehokkaasti negatiivisia ryhmäilmiöitä, kiusaamista ja syrjintää. Koivulan tutkimuksen mukaan yhteisöllisyyden kehittyminen lisäsi lasten välistä auttamishalua ja vähensi lasten välisiä konflikteja. (Koivula. 2011, 129.)

Yhteisöllisyyden merkitys lapsille pohjautuu etenkin yhteisön jäsenyyden tuottamiin kokemuksiin ja tunteisiin. Johonkin kuulumisen tunne, merkityksellisuuden kokeminen ja yhteenkuuluvuus ovat tärkeä osa yhteisöllisyyden tunnetta. Pienten lasten elämässä yhteisöllisyys ja ystävyysuhteet linkittyvät tiiviisti yhteen. Myös yhteisöllinen oppiminen liittyy tähän olennaisesti, sillä yhdessä toimiessaan lapset jakavat tietoaan ja taitojaan ja kehittävät vuorovaikutustaitojaan. Tästä syystä kasvattajien on syytä pohtia keinoja, joilla yhteisöllisyyden ja yhteisöllisen oppimisen kehittämis-

tä voitaisiin parantaa. Yhteisöllisyydessä sekä yhteisöllisessä oppimisessa on kyse taidoista, joiden oppiminen vaatii lapsilta harjoittelua ja kasvattajien ohjausta. Huomion kiinnittäminen ryhmän yhteisöllisyyden ja yhteisöllisen oppimisen kehittämiseen saattaa helpottaa lasten ryhmänä toimimista, jolloin ryhmästä muodostuu entistä parempi, kaikkien lasten osallisuutta tukeva kasvuyhteisö. (Koivula. 2011, 136-137.)

Osallisuus on yksilön kokemus omien kykyjensä riittävydestä, oman roolin merkityksellisyydestä ja vastuun saamisesta omassa yhteisössään. Osallisuus on myös sitä, että yksilö kokee voivansa vaikuttaa itseään, lähiyhteisöään tai yhteiskuntaa koskeviin asioihin. Osallisuus vaikuttaa yksilön hyvinvointiin ja sitä kautta mm. mielen-terveyteen. Kokemus osallisuudesta sitouttaa yksilöä yhteisöjen jäseneksi. Osallisuustaitoja opitaan vähitellen. Jos yksilö ei lapsena ja nuorena ole oppinut osallisuustaitoja, on niiden oppiminen myöhemmin vaikeaa, jopa mahdotonta. Lasten osallisuuden toteutuminen edellyttää, että lapsia oikeasti kuunnellaan ja heidän mielipiteistään ollaan kiinnostuneita. Lapsia opetetaan muodostamaan mielipiteitä ja tuomaan niitä kuuluville, lasten näennäiskuuleminen ei toteuta osallisuutta. Osallisuus on sitä että lasten mielipiteet otetaan oikeasti huomioon. Osallisuuden tunne on yhteisöllistä ja edesauttaa lasta osallistumaan. Lapselle tärkeintä on hänen mahdollisuutensa osallisuuteen hänen omassa elinpiirissään; kotona, päiväkodissa, koulussa ja harrastuksissa. Lapsella on jo Suomen perustuslain mukaan oikeus vaikuttaa itseään koskevaan päätöksen tekoon.(Perustuslaki, 6§, 14§, 20§). Osallisuuskasvatusta päiväko-deissa ja kouluissa on se, että lapset saavat vaikuttaa päiväkodin ja koulun asioihin. Oppiakseen osallisuutta lapset tarvitsevat kasvattajan tukea omien mielipiteidensä muodostamiseen ja niiden ilmaisemiseen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005) lapsen osallisuus tuodaan esille osana varhaiskasvatuksen arvopohjaa ja pää-määriä. Varhaiskasvatuksen toteuttamisesta todetaan, että kasvattajat mahdollistavat ilmapiirin, jossa lapset voivat kokea yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta. (Iivonen 2007.)

”Osallistumisella ja osallisuudella on hienoinen, mutta oleellinen ero. Osallistuminen on mukaan tulemistä jonkun toisen ehdoilla ja näkemyksillä valmiiksi suunniteltuun ja toteutettuun tilanteeseen tai toimintaan. Osallisuus on mukanaoloa ja vaikuttamista

myös itse tilanteeseen tai toiminnan rakentumiseen ja toteutumiseen suunnittelusta lähtien.”(Kauppila ym.2011, 11.)

Lapsikeskeisyyden käsite nousi esille 1980- luvun lopulla, kun päivähoidon sisältöä ja laatua alettiin kriittisesti tarkastella. Heräsi kysymys ” Voisiko jokin olla päivähoidossa toisin?” Vallalla olleita käytänteitä ja perinteitä lähdettiin murtamaan. Toimintatuokiopainotteinen työtapa alkoi saada kritiikkiä osakseen enenevissä määrin. Lähinnä arvosteltiin työtavan aikuisjohtoisuutta. Päiväkotitoiminnassa näkyi 1960-luvulla vallalla ollut behavioristinen oppimiskäsitys, joka painotti suunnitelmallisuutta ja tarkoin määriteltyjen tavoitteiden saavuttamista. Yksilöllä, eikä hänen tunteiltaan ollut tässä mallissa kovinkaan suurta merkitystä. Lasten osallisuus ja yksilölliset tarpeet eivät juuri näkyneet toiminnan suunnittelussa. Tieto ihmisestä oppijana alkoi muuttua 1960- luvun lopulla kun aivotutkijat pystyivät osoittamaan tutkimuksillaan, että oppimisessa keskeistä on oppijan oma rooli oppijana sekä ajattelu ja tiedon ymmärtäminen. Tutkimukset osoittivat myös, että ihmisen aivot tarvitsevat kehittyäkseen kasvurauhan. Samalla alettiin ymmärtää, että lapsuus ei ole vain tehokasta harjoittelua aikuisuutta varten, vaan ainutkertainen ja tärkeä vaihe elämässä. (Mikkola & Nivalainen. 2009, 13)

Lastenpsykiatri Jukka Mäkelän mukaan lapsi tarvitsee sellaisen aikuisen, joka on kiinnostunut hänestä. Lapselle on tärkeää, että hänellä on muutama pysyvä aikuinen huolehtimassa siitä, että hänen perusluottamuksensa asioiden järjestymiseen säilyy. (Jalovaara. 2005, 8.)

Kun lapsi aloittaa päivähoidon, hänelle tulee kodin lisäksi toinen yhteisö, päiväkot. Hänen pitäisi pystyä turvallisesti liittymään tähän yhteisöön. Yhteisöön liittyminen, toisten huomioiminen ja huomioon ottaminen sekä omien halujen ja tarpeiden säätelyn oppiminen on tärkeää. Näiden taitojen oppiminen voi tapahtua vain vuorovaikutuksessa, ensin omien vanhempien kanssa ja sitten toisten aikuisten. Samalla lapsi oppii, kuinka yhteisössä toimitaan. (Mikkola & Nivalainen. 2009, 19).

Pysyvyys ihmissuhteissa luo lapselle turvallisuutta. Pienen lapsen kasvattamisen näkökulmasta tärkeää on oppia jakamaan asioita, ymmärtää itsensä osaksi ryhmää ja

oppia sietämään jakamiseen liittyviä pettymyksiä. Päiväkoti on lapselle yleensä se ensimmäinen paikka, jossa edellä mainittujen taitojen harjoittelu tulee ajankohtaiseksi. Päiväkodin sosiaaliset tilanteet luovat arvokkaan alustan sosiaalisten taitojen opettelulle. Toisten huomioiminen on yksi iso lähtökohta koko varhaiskasvatuksessa. (Cantell. 2010, 58.)

3 TYÖELÄMÄYHTEYS LAUTTALAN PÄIVÄKOTIIN

Työelämäyhteistyökumppanini on Lauttalan päiväkoti Nokialla, joka on myös työpaikkani. Lauttalan päiväkodissa sisarusryhmäpedagogiikka on ollut käytössä eri malleissaan vuodesta 2007 lähtien. Esiopetusta lukuun ottamatta kaikki lapsiryhmät toimivat nyt sisarusryhmäperiaatteella. Lauttalan päiväkoti toimii kahdessa pienessä yksikössä. Rakenteellisia lapsipaikkoja näissä kahdessa yksikössä on 112. Sisarusryhmissä tärkeää on huomioida lapsiryhmän ikärakenne, jotta sisarusryhmäpedagogiikan perusajatus toteutuu.

Opinnäytetyötäni on tarkoitus käyttää Lauttalan päiväkodissa sisarusryhmäpedagogiikan hyötypuolten esille tuomiseen ja näiden sisarusryhmien arjen käytänteiden kehittämiseen entistä toimivammiksi ja yhtenäisemmiksi eri ryhmien välillä. Kasvatushenkilöstö osallistuu siihen esimerkiksi suostumalla haastateltavaksi ja kokeilemalla kehitysehdotuksia jatkossa omissa lapsiryhmissään. Opinnäytetyötäni käytetään pohjana Lauttalan päiväkodin suunnittelupäivässä tammikuussa 2013. Suunnittelupäivässä mietitään tulevan kauden toimintaa ja sen kehittämistä. Arjen kehittämiseksi Lauttalan päiväkodin sisarusryhmissä, aloitettiin pienryhmätoiminta kokeiluna syksyllä 2011 Kultamurusten lapsiryhmässä. Syksyllä 2012 se otetaan käyttöön kaikissa Lauttalan päiväkodin sisarusryhmissä. Pienryhmätoiminta on kaupungin

varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti tavoitteena kaikissa nokialaisissa varhaiskasvatusyksiköissä syksystä 2012 alkaen.

4 TUTKIMUSONGELMA

Tutkimusongelma: Tarkoituksena on tuoda esille sisarusryhmäpedagogiikan hyviä puolia ja löytää ratkaisuja sisarusryhmien arjen toiminnan kehittämiseen.

5 TUTKIMUSAINEISTON HANKINTA JA ANALYYSI

Teoriapohjaa työhöni aloin kerätä alan kirjallisuudesta ja julkaisuista. Tämä tapahtui talven ja kevään 2012 aikana, jatkuen aina syksyyn asti. Hankittava tutkimusaineistoni on pääosin laadullista tutkimusaineistoa. Käytin tutkimusaineiston hankkimiseksi teemahaastattelua.

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu ja sen aiheet ovat tiedossa, menetelmästä puuttuu kuitenkin strukturoidulle haastattelulle tyypillinen tarkka kysymysten muoto ja järjestys. Teemahaastattelua leimaavat avoimet kysymykset. (Hirsjärvi & Hurme. 1991, 36- 44.)

Teemahaastattelu sopi tutkimukseeni hyvin, koska siinä voi käyttää avoimia kysymyksiä, näin haastattelusta saatiin keskustelevampi.

Haastattelin elokuun lopussa kahta perhettä/ vanhempaa ja päiväkotimme yhtä työntekijää. Haastattelut tapahtuivat Lauttalan päiväkodilla, jonne kutsuin vanhemmat

heidän työpäivänsä jälkeen haastateltaviksi. Heidän lapsilleen oli järjestetty hoito haastattelun ajaksi. Työntekijää haastattelin hänen työpäivänsä aikana.

Haastattelujen pääteemat olin miettinyt valmiiksi etukäteen, tilaa jäi myös avoimelle keskustelulle ja tarkentaville kysymyksille.(Haastattelukysymykset liitteenä: vanhempien kysymykset liite 1 ja työntekijän kysymykset liite 2). Haastattelujen teemat nousivat arjen asioista, teorian tiedosta ja sekä minun, että vanhempien omakohtaisista kokemuksista sisarusryhmätoiminnasta. Valitsin haastateltaviksi vanhempia, joilla on jo kokemusta lapsensa kautta sisarusryhmästä, toisella perheellä usealta vuodelta, toisella lyhyemmältä ajalta. Työntekijän haastattelun teemat painottuivat enemmän arjen haasteisiin ja arjen toiminnan kehittämiseen. Mielestäni haastattelu oli tähän tutkimukseen sopiva menetelmä, koska sillä sain kerättyä käytännön kokemuksia työntekijältä ja vanhemmilta. Tutkimustuloksia on kerätty aidossa toimintaympäristössä joten niitä on helppo hyödyntää sisarusryhmätoiminnan jatkosuunnittelussa. Nauhoitin ja litteroin haastattelut ja aloin jäsenellä niistä saamaani tietoa.

Syksyn 2012 aikana analysoin keräämääni aineistoa ja aloin kirjoittaa raporttia työstäni, joka valmistui marraskuun 2012 alussa. Kerätyn aineiston jäsentely kirjoitettavaan muotoon oli aikaa vievää, mutta mielenkiintoista ja innostavaa.

Opinnäytetyöni edustaa laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta. Laadullisen tutkimuksen tarkoitus ei ole tehdä yleisiä päätelmiä. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää sisarusryhmäpedagogiikan hyviä ja huonoja puolia sekä perheiden että työntekijöiden kannalta. Laadullinen tutkimus sopii hyvin työhöni, koska laadullisen tutkimuksen ei aina olekaan tarkoitus yleistää tietoa. (Alasuutari, 1999).

Laadullisen tutkimuksen keskeisessä asemassa ovat aineistoista tehtävät yleistyksiset ja eroavaisuudet. Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään pieneen määrään tapauksia ja pyritään analysoimaan niitä mahdollisimman perusteellisesti ja kokonaisvaltaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan ilmiöiden, rakenteiden ja prosessien merkityksiä ja pyritään osoittamaan, miten ne ovat muotoutuneet omissa konteksteissaan. Yleisesti ottaen laadullisessa tutkimuksessa on tavoitteena löytää tai paljastaa tosi-

asioita, eikä niinkään todeta jo olemassa olevia väittämiä tai totuuksia. (Eskola & Suoranta 1998, 18; Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2007, 157; Melin 2005, 58.)

En etsi työssäni suurenluokan yleistyksiä, vaan kokemuksia sisarusryhmäpedagogiikan käytöstä, erilaisia mielipiteitä voi nousta esille. Tutkimukseni tuottamat tulokset ovat merkityksellisiä Lauttalan päiväkodille, vaikka niistä ei voi tehdä laajoja yleistyksiä. Valitsemani haastateltavien joukko edusti mielestäni riittävän kattavaa otosta Lauttalan päiväkodin lasten vanhemmista. Olemme jo päättäneet jatkaa sisarusryhmäpedagogiikan käyttöä Lauttalan päiväkodissa, joten aion pääasiallisesti haastattelutulosten perusteella miettiä, mitä kehityshaasteita se asettaa työyhteisöllemme ja mitä tulevaisuuden toiminnan suunnittelussa tulee huomioida. Positiiviset tutkimustulokset antavat myös perusteita sisarusryhmäpedagogiikan käytölle tulevaisuudessakin Lauttalan päiväkodin yksiköissä.

6 HAASTATTELUJEN KERTOMAA

6.1 Sisarusryhmäpedagogiikka

Olen jaotellut haastattelemani vanhemmat vanhemmiksi a ja b. Lasten nimet on lainauksissa korvattu x- kirjaimilla. Haastattelemastani työntekijästä käytän nimeä työntekijä. Työntekijän haastattelukysymykset liittyivät enimmäkseen sisarusryhmäpedagogiikkaan, eivät niinkään kasvatusvuorovaikutukseen tai yhteisöllisyyteen ja osallisuuteen. Haastattelut tehtiin Lauttalan päiväkodissa 27.8.2012. (Vanhempien ja työntekijän haastattelukysymykset liitteenä. Liite 1 ja liite 2)

Haastattelun aluksi keskusteltiin ajasta, jolloin sisarusryhmätoiminta oli alkamassa. Vanhempi a kuvasi tunteidensa olleen aluksi ristiriitaisia. Hän pelkäsi, että lapset ovat ryhmässä isona joukkona, kaikki sekaisin, näin ei kuitenkaan ole tapahtunut. Positiivisena asiana hän piti alussa sitä, että on vain yksi yhteinen vanhempainilta ja yksi joulujuhla. Ennakkoajatukset olivat paljolti henkilökunnan jakaman tiedotteen varassa, johon sisarusryhmäpedagogiikan hyviä puolia oli koottu. Sisarusryhmä on

ollut hyvä valinta heidän perheelleen, eikä vain sen takia, että voi samojen aikuisten kanssa vaihtaa molempien lasten kuulumiset. Voi kotona isommalta sisarukselta kysellä, mitä pienempi on päiväkodissa puuhaillut. Perhe valitsisi edelleen sisarusryhmän, jos nyt pitäisi valita. Lapset eivät ole kotona kertoneet ajatuksiaan sisaruksen tai toisten eri-ikäisten lasten kanssa samassa ryhmässä olemisesta.

Vanhempi a:

”...olen huomannut että jos jonain päivänä leikit ei ole sujuneet ikätovereiden kanssa, Xxxx leikki pienempien kanssa. Molemmat ovat saaneet yhteisiä kavereita päiväkodista, pienempi on saanut mennä leikkimään isomman kavereille myös. Xxxx on löytänyt samaistumiskohteita ryhmästä, vaikka motoriset taidot on ollut vähän jäljessä kavereista. Lapsi osaa kuitenkin joitain asioita paremmin kuin pienemmät.”

Vanhempi b:

” Olen lähtökohtaisesti pitänyt sisarusryhmäajatusta ihan huippujuttuna, Xxxxxx on tullut siihen suoraan, vertailukohtaa ns. tavalliseen ryhmään meillä ei toisaalta ole. Onhan nyt alkanut asiaa miettimään ihan erilailla kun toinenkin lapsista tuli ryhmään, että mitä se tarkoittaa sen isomman kannalta ja pienemmän, kun ovat samassa ryhmässä. Itellä arki on paljon helpottunut, kun aiemmin pienempi oli perhepäivähoidossa, vaikka ei kaukana ja piti aamulla käydä kahessa paikassa, käytäntöä helpottaa. Itellä odotukset suuntautu lasten samassa ryhmässä oloon, koska tytöt viettää ison osan päivästä täällä päiväkodissa niin hoitopäivän aikanakin ne voi kehittää sisarussuhdettaan, paljon pohdittiin sitä, että tytöillä olis tarpeeksi tukea toisistaan, mutta kuitenkin sitä eriyttämistäkin. Siihen ainakin nyt lyhyellä kokemuksella tuntuu vastaavan hyvin toi pienryhmätoiminta. Ja nyt kun Xxxx on viskari, tulee sitä kautta ne lapselle tärkeät jutut.”

Vanhempi b pitää hienona asiana sitä, että lapset juttelevat kotonakin päivähoitopäivistä keskenään, päivähoidosta on tullut lasten yhteinen juttu. Hän valitsisi myös edelleen sisarusryhmän, jos pitäisi nyt valita. Yksi odotuksista alussa oli se, että lapsi oppii ottamaan toiset, eri-ikäiset lapset huomioon. Lapset eivät ole kertoneet kotona

mielipiteitään sisaruksen tai eri-ikäisten kanssa samassa ryhmässä olemisesta. Äiti kokee lasten samassa ryhmässä olon helpottaneen omaakin oloaan, kun pienempi aloitti hoidon, on hyvä, että sisarus on turvana samassa ryhmässä hoidon alkaessa. Jos lapset olisivat menneet eri ryhmiin, pienemmän kohdalla olisi ollut isompi kynnys aloittaa päivähoito.

Työntekijän näkemys aiheeseen sisarusryhmäpedagogiikka:

” musta se on hyvä juttu, erityisen hyvää siinä on se, että näkee, että sisarukset saa tukea toisiltaan, varsinkin pienet isommalta, vaikka eivät fyysisesti ole edes samassa tilassa. Hyvä puoli, mutta myös haaste on se, että saa suunnitella toimintaa eri-ikäisille.”

Kysymykseen millaisia haasteita se työlle asettaa, työntekijä vastasi seuraavasti:

” juuri toiminnan suunnittelussa, meidän ryhmässä nuorimmat on vähän yli 1 vuotta ja vanhimmat viskari-ikäisiä, ikäjakauma suuri, lapsia pitää jakaa pienryhmiin iän ja taitojen mukaan, se on se haaste.”

Arjen muuttumista hän kuvaa seuraavasti:

” on se muuttanut siinä suhteessa, että jos olisi vaan samanikäisiä ryhmässä, se olisi yksipuolisempaa. Siinä suhteessa, että toimintaa pitää suunnitella enemmän eri-ikäisille, ei kuitenkaan huonompaan suuntaan, vaatii vaan itseltä enemmän työtä.”

Kysymykseen koulutustarpeesta työntekijä toivoo käytännön tason koulutusta siitä, mitä eri-ikäisten lasten kanssa voi tehdä, ei itse pienryhmätoiminnasta, siitä on järjestetty jo aiemmin koulutusta työnantajan puolesta. Kehittämisideana hän näkee henkilökunnan kokoontumisen yhteen keskustelemaan toiminnasta ja menetelmistä, haasteena hän näkee yhteisen ajan löytymisen tätä varten, siihen pitää vaan panostaa ja esimerkiksi lastentarhanopettajat voisivat käyttää maanantaisin olevaa yhteistä kokoontumisaikaansa näistä asioista keskusteluun ja niiden kehittämiseen. Yhteisistä koko talon palavereista voisi hänen mielestään myös käyttää aikaa edellä mainituista

asioista keskusteluun. Hän ei ole kohdannut vanhempiin tai työtovereihin liittyviä haasteita suhteessa sisarusryhmäpedagogiikkaan, lapsissa haastetta on aiheuttanut ryhmän pienempien lasten kohdalla heidän nopea väsymisensä, he eivät vielä kovin kauaa jaksu keskittyä toimintaan. Kehittämisehdotuksena koko päiväkodille hän ehdottaa seuraavaa:

” tiedonjako ja kokemusten vaihto, siihen kiinnitettäs oikeesti enemmän huomioo ja onhan pienryhmätoiminta sisaruspedagogiikassa ehdoton edellytys, sitä myötä pitää miettiä tilojen käyttöä.”

Työntekijä kannattaa myös vertaisryhmätoimintaa eri ryhmien välillä. Hänen ryhmässään on tällä hetkellä esim. vain 3 viisivuotiasta, heille voisi olla kiva saada seuraavaa muun ryhmän ikätovereista.

6.1.1 Pienryhmätoiminta

Haastateltavini olleiden vanhempien lapset ovat Lauttalan päiväkodissa Kultamuruset - ryhmässä, jossa pienryhmätoimintaa on kokeiltu noin vuosi. Lapset toimivat pienryhmissä aamupäivisin, iltapäivisin leikitään ja ulkoillaan isompana ryhmänä. Ruokailua on myös porrastettu lasten iän mukaan, pienemmät ja hitaammat syöjät tulevat aikaisemmin syömään. Haastatteluissa nousi esille ajatuksia pienryhmätoiminnastakin, vaikka varsinaisia kysymyksiä siitä ei ollut.

Vanhemman a kommentteja pienryhmätoiminnasta:

” on toimiva juttu ryhmän sisällä olevat pienryhmät ja se että on koko ryhmän yhteistä toimintaa myös. Tykkään tässä päiväkodissa olevasta nousujohteisuudesta, lapsilla on aina jotain odotettavaa tietyn iän täytyessä esim. iän mukaiset pihasäännöt. Sisarusryhmähän on kuin päiväkotini minikoossa.”

”...alkupelko mulla oli, että lapset on kaikki yhdessä ja siinä mennään pienempien ehdoilla, sellasta ei oo näkynyt. Se arki on niin hyvin jaettu niihin pienryhmiin, että

niillä on kaikilla selkeesti ne omat juttunsa. Kauhukuva alussa oli se, että kaikki lapset pyörii samassa.”

Haastattelun työntekijän lapsiryhmässä pienryhmätoimintaa on jo aloitettu, lapset jaetaan iän ja taitojen mukaan kolmeen pienryhmään, joissa toimitaan aamupäivän aikana. Ruokailua on porrastettu niin, että kun pienemmät aloittavat ruokailun, sillä välin isommat kokoontuvat aikuisen kanssa päiväpiiriä pitämään.

6.1.2 Varhaiskasvatuksen laatu

Haastattelemini vanhempien mukaan sisarusryhmätoiminta oli parantanut heidän arkensa laatua, vähentämällä aamukiirettä, koska lapset tulivat samaan ryhmään. Yhteisten juhlien, vanhempainiltojen ja varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelujen järjestäminen koettiin perheiden mielestä arkea helpottavaksi, kun näitä tapahtumia oli vain fyysisesti yhdessä ryhmässä, myös sisarusten varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut pidetään yhdessä. Laadun parantumiseksi voi katsoa myös vanhempien kokeman yhteisöllisyyden lisääntymisen toisten lasten vanhempien kanssa. Lasten yksilöllinen huomioiminen on lisääntynyt aloitetun pienryhmätoiminnan myötä. Hiljaisimmat lapset ovat myös uskaltaneet tuoda rohkeammin mielipiteitään julki pienryhmissä, joissa on koko ryhmän lasten sijaan vain muutama lapsi ja yksi kasvattaja.

6.2 Kasvatusvuorovaikutus

Vanhempi a on pitänyt henkilökunnan pysyvyyden lisääntymistä hyvänä asiana.

” joo, nyt on huomannu kun muruihin on tullu 2 uutta tätiä, ei tuu puhuttua niille vaan niille vanhoille tutuille, se on vaan helpompaa, onhan se luonnekysymyskin.”

Vanhempi b ei ole osannut ajatella, millaista henkilökunnan vaihtuvuus oli aiemmissa ryhmämalleissa, kun aiemmin osa henkilökunnasta vaihtoi ryhmää joka syksy. Heidän perheellään ei ole kokemusta muusta kuin tätä sisarusryhmämallista. Vanhempi b kuvailee myös, että on helpompi puhua tutun työntekijän kanssa kuin vieraan.

Vanhempi a kertoo myös vuorovaikutuksen toisten vanhempien kanssa lisääntyneen sisarusryhmätoiminnan myötä, aktiivisuus vanhempien kesken on lisääntynyt ja vanhemmat ovat jopa aloittaneet yhdessä Kotijoukot – vanhempainyhdistyksen. Nyt vanhempien ja henkilökunnan vuorovaikutuskin lisääntyy, kun osallistutaan yhdessä isompien tapahtumien järjestämiseen.

” Tälläin vanhemman näkökulmasta jotenkin, no varmaan Kotijoukotkin, on tuonut muita vanhempia lähemmäs kun ollaan yhdessä tehty jotain juhlia ja tällönsiä. Ja kyllä vanhempainillassakin ollaan tuttuja ja kun ei tarvi olla kahdessa paikassa, jos pitäis olla ei varmaan sitoutus kumpaankaan sellain kunnolla. Ja nyt kun on molemmat lapset samassa paikassa, haluaa siihen itekin satsata. Kun miettii mistä kotijoukkojen aktiivit on niin pitkälti murusten ryhmästä.”

” Sekin varmaan auttaa, että kun on näitä vanhoja konkareita jotka on ollu ryhmässä jo vuosia , niin sitku tulee uusia vanhempia , ei tarte kaikkia vanhempia alusta asti ohjata jää enemmän aikaa uusien vanhempien kanssa ja se että nää konkarit voi kertoa heille omia kokemuksia tai osaa vastata heidän kysymyksiin kun on jo tuttua. Henkilökunta voi hyödyntää vanhempien kokemuksia”

Vanhempi b kuvailee ensimmäistä vanhempainiltaan, vanhemman lapsen aloitettua hoidon, hän oli mielissään siitä, että ” vanhat konkari vanhemmat ”kertoivat positiivisia kokemuksiaan ryhmästä ja lasten viihtymisestä. Hän pitää tärkeänä sitä, että voi kysellä näiltä aiemmin aloittaneilta perheiltä käytännön neuvoja.

Työntekijän mielestä olisi hyvä lisätä lasten välistä vuorovaikutusta eri ryhmissä olevien lasten välillä.

6.3 Vertaisoppiminen

Vanhempi a kuvailee vertaisoppimista lastensa välillä seuraavasti:

” Pienempi on oppinut monia juttuja aiemmin, menee välillä siskon ohi, mikä taas on kolaus siskon itsetunnolle. Olen huomannut kotona lasten kaveriporukassa, kuinka toimivat hyvin yhteen, vaikka ovatkin eri- ikäisiä, 2- vuotias otetaan mukaan, en tiedä vaikuttaako sisarusryhmässä opittu tähän?”

” Voisko tavoitteellisemmin hyödyntää isompia opettamaan pienempiä, tietty sitten, mitä ne isot siitä ajattelee? Isommathan sais siitä taas tämmöstä hyvää johtamisharjoitusta ja muuta kun ne on sitten niitä mentoreita .Isommilla voisi olla pienempiä tavallaan ”kummilapsina” pihallakin, joista ne sitten pitäis huolta.”

Vanhempi b on huomannut vertaisoppimista myös omien lastensa välillä, kaikkea ei kuitenkaan voi toiselta oppia, hän miettii luonteen vaikuttavuutta oppimiseen. Perhe varoo kuitenkin lasten vertailua toisiinsa, vaikka pienempi on oppinut paljon taitoja isommalta, aikaisemmin kuin vanhempi aikoinaan. Hän ehdotti, että vanhemmat lapset voisivat tavoitteellisesti opettaa ryhmän pienempiä vaikka hiihtämään. Isompana ja osaavampana oleminen on tärkeää lapsen itsetunnon kehitykselle.

Haastatellun työntekijän mielestä esim. hänen ryhmänsä viisivuotiaiden, joita on tällä hetkellä vain viisi, olisi hyvä olla tekemisissä myös päiväkodin muiden viisivuotiaiden kanssa.

6.4 Yhteisöllisyys ja osallisuus

Molemmat haastatellut vanhemmat kuvailivat yhteisöllisyyden lisääntyneen ryhmän lasten vanhempien välillä. Vanhempi b. kuvaili lisäksi sitä kuinka hänet otettiin uutena vanhempana hyvin vastaan ensimmäisessä vanhempainillassa. Haastatteluissa nousi esille myös lasten yhteisöllisyyden lisääntyminen eri- ikäisten välillä Kultamurusten ryhmässä. Vanhemmat kertoivat tämän näkyvän kotonakin, lasten kaverit ovat ikään kuin molempien lasten yhteisiä kavereita, kaikki otetaan mukaan leikkiin. Parantuneen yhteisöllisyyden myötä syntynyt Kotijoukot - vanhempainyhdistys on

myös lisännyt yhteisöllisyyttä ja osallisuutta vanhempien välillä. Vanhemmat kuvailivat myös lastensa ryhmäytymisen helpottuneen pienryhmissä.

Työntekijän mielestä lasten ikätaoiset ryhmät koko päiväkodin lasten kesken olisivat hyödyllisiä, näin lapset saisivat tutustua päiväkodin muihin ikätovereihin. Hän kannattaa myös yhteistyötä esimerkiksi viisivuotiaiden ja esikoululaisten kesken.

7 TUTKIMUKSENI TULOKSELLISUUS JA LUOTETTAVUUS

Tutkimukseni perusteella voin teoriapohjan ja tekemieni haastatteluiden myötä tehdä seuraavanlaisia johtopäätöksiä. Voidaan todeta, että sisarusryhmäpedagogiikan käyttö on perusteltua Lauttalan päiväkodissa. Sisarusryhmäpedagogiikan tutkimuksessani esille tulleet hyvät puolet ovat niin merkityksellisiä, että ne päihittävät toiminnasta aiheutuneet haasteet ja ne ovat teoreettisesti perusteltavissa. Sisarusryhmäpedagogiikkaan olennaisesti kuuluva vertaisoppiminen lisää lasten välistä oppimista sekä lukemani teorian, että vanhempien haastatteluissa esille tuomien asioiden perusteella. Eri-ikäisten lasten toisilleen tarjoamat samaistumiskohteet ovat tärkeitä ja hyvä peruste laittaa eri-ikäisiä lapsia samaan päivähoitoryhmään. Vuorovaikutuksen tärkeys yksilön koko elämänmittaisen kehityksen kannalta antaa myös hyvät perusteet ryhmässämme käytetylle pienryhmätoiminnalle. Pienessä ryhmässä lapsi uskaltaa rohkeammin tuoda omia mielipiteitään kuuluville ja kasvattajan on helpompi olla sensitiivinen kuulemaan lapsen ääni. Haastatteluiden perusteella samassa päivähoitoryhmässä olemisen oli vaikuttanut myös kotona sisarusten väliseen vuorovaikutukseen. Tämä näkyi lasten vuorovaikutuksessa muiden kavereiden kanssa päiväkodin ulkopuolella.

Sisarusryhmätoiminnan myötä vähentynyt henkilökunnan vaihtuvuus nousi haastatteluissa tärkeäksi asiaksi, lapsen, mutta myös vanhempien kannalta. Yllättävää oli se, kuinka tärkeäksi vanhemmat kokivat tutun kasvattajan lapsensa ryhmässä, he jopa

kertoivat, että oli vaikeaa puhua lapsen asioista vähemmän tuttujen kasvattajien kanssa. Yllättävää oli myös vanhempien keskinäisten suhteiden merkitys ja kanssakäymisen lisääntyminen. Sitä en ollut työntekijänä huomannut. Tämä edellä mainittu yhteisöllisyyden lisääntyminen on tarkemmin ajateltuna näyttäytynyt kasvatushenkilöstölle vanhempien aktiivisena osallistumisena vanhempainiltoihin ja järjestettyihin juhliin ja tapahtumiin. Vanhemmat kokivat toisensa tärkeäksi tueksi arkisia käytäntöjä miettiessään, varsinkin ns. konkarivanhemmat koettiin tärkeiksi neuvonantajiksi päivähoidon alkutapaleella. Heiltä uusien vanhempien oli helppo kysellä käytännön neuvoja. Yhteisöllisyys ryhmän lasten vanhempien välillä on siis lisääntynyt ja saanut heidät jopa perustamaan epävirallisen vanhempainyhdistyksen päiväkotimme. Tämä vanhempien perustama Kotijoukot toimii koko ajan aktiivisemmin, keräten varoja ja järjestäen erilaisia tapahtumia lapsille ja heidän perheilleen. Haastatteluiden perusteella yhteisöllisyys lasten kesken oli lisääntynyt. Eri-ikäisillä sisaruksilla oli yhteisiä kavereita päiväkodista, ei vain oman ikäisiä. Sisarus sai myös tulla leikkimään ja kyläilemään toisen sisaruksen kavereille, päiväkodin ulkopuolellakin. Heillä oli yhteisiä kavereita, ei pelkästään ikätovereita.

Tutkimukseni validius toteutui mielestäni hyvin, haastattelukysymykset osoittautuivat sellaisiksi, että sain niiden perusteella vastauksia tutkimuskysymyksiini. Haastattavat toivat esiin jopa enemmän aihealueeseen liittyviä asioita, mitä osasin odottaa. Työntekijän haastatteluteemoihin olisin voinut lisätä kysymyksiä kasvatusvuorovaikutuksesta. Olen lisäksi käyttänyt raportissani suoria lainauksia haastatteluista, joten vastaukset näihin kysymyksiin ovat kaikkien luettavissa. Sain tutkimusaineistosta koottua pääkohtia, jotka vastasivat tutkimusongelmaani melko hyvin. Näiden edellisten valossa voin todeta tutkimukseni olleen luotettava. Uskon myös tutkimukseni relliaabeliuteen, jos toistaisin haastattelut uudelleen näille samoille haastateltaville, he todennäköisesti vastaisivat samalla tavalla kuin ensimmäisellä kerralla, koska kysymykset koskivat heidän henkilökohtaisia kokemuksiaan. Tutkimukseni tulokset eivät ole laajemmin yleistettävissä, mutta ovat merkityksellisiä Lauttalan päiväkodin työyhteisölle.

8 POHDINTAA

8.1 Sisarusryhmäpedagogiikka

Lauttalan päiväkodissa käytettävä sisarusryhmäpedagogiikka painottuu yhteisöllisyyden ja osallisuuden, sekä vertaisoppimisen lisäämiseen.

Sisarusryhmäpedagogiikan käyttö lapsiryhmissä luo työntekijöille sekä haasteita että toisaalta helpottaa työn fyysistä kuormittavuutta. Lapsille sisarusryhmä tuottaa enemmän pysyviä ihmissuhteita, kun lapsen ei tarvitse vaihtaa ryhmää saavutetun iän mukaan. Pysyvät ihmissuhteet syntyvät sekä ryhmän aikuisten että lasten välille. Tutkimukseni mukaan henkilökunnan pysyvyydellä on merkitystä myös vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä, haastateltavat vanhemmat kertoivat, kuinka tuttujen kasvattajien kanssa on helpompi keskustella perheen asioista.

Lauttalan päiväkodissa lapset siirtyvät ensimmäisen kerran toiseen lapsiryhmään mennessään esikouluryhmään. Mielestäni nämä eri-ikäisten lasten aiheuttamat haasteet toiminnan suunnittelulle jäävät sisarusryhmäpedagogiikan hyvien puolien varjoon. Näiden edellä esittämieni teorioiden valossa, olen vakuuttunut vertaisoppimisen hyödyistä eri-ikäisten lasten välillä. Ryhmässä olevien erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa on varsin tärkeää, että he löytävät itselleen ja taidoilleen samaistumiskohteita ryhmän eri-ikäisistä lapsista. Näin he voivat kokea onnistumisen tunteita, jättäen taitojensa vuoksi ikätovereidensa varjoon. Tämä edellä mainittu varmasti myös vähentää kiusaamista, joka liittyy lapsen taitoihin/ taitamattomuuteen. Myös sisarusten toisilleen tuoma turva on merkityksellinen seikka, samoin ajatus sisarusuhteen ylläpitämisestä ja kehittämisestä päivähoitopäivän aikana. Hoitopäivä on kuitenkin iso osa pienen lapsen hereilläoloaikaa.

Vertaisoppiminen lasten välillä on tämän pedagogiikan yksi hyvä puoli. Ehdottoman hyvä puoli eri-ikäisten lasten ryhmässä on myös pysyvyys, lapsen ei tarvitse vaihtaa ryhmää ikänsä mukaan; vaan hän saa rauhassa luoda luottamuksellisen suhteen oman

ryhmänsä aikuisiin. Tämä edellä mainittu taas parantaa vuorovaikutusta lasten ja aikuisten välillä, sekä myös vanhempien ja henkilökunnan välillä.

Työn haasteellisuudesta sisarusryhmissä keskustelin haastatellun työntekijän kanssa. Hänestä varsinkin työn suunnittelu eri-ikäisille oli haasteellisempaa kuin samanikäisten ryhmälle, koska ryhmän lasten ikäjakauma on niin suuri. Haastateltu työntekijä kuitenkin kertoi työn mielekkyyden lisääntyneen sisarusryhmässä työskentelyn myötä. Tärkeänä asiana tämä työntekijä piti myös kasvatuskeskusteluja ja ideoiden jakamista työyhteisön kasvattajien kesken. Tämä on jossain määrin jo toteutunutkin lastentarhanopettajien pitämässä viikkokokouksissa. Tiedon ja kokemusten jakoon pitää tulevaisuudessa panostaa enemmän. Haastattelussa keskusteltiin myös eri lapsiryhmistä tulevien lasten kerhoista, niitä järjestämällä lapsille tarjoutuisi mahdollisuus tutustua muiden lapsiryhmien ikätovereihin. Vanhemmat olivat tällaisten kerhojen järjestämisestä sitä mieltä, että niitä voisi järjestää sen jälkeen kun lapset ovat ensin rauhassa ryhmääntyneet oman ”kotiryhmänsä” lasten kanssa.

Työn fyysisen kuormittavuuden jakautumistakaan ei tule väheksyä, se on työhyvinvoinnin kannalta tärkeä asia. Työntekijän kannalta työn vaihtelevuus ja ammattitaito kehittyvät eri-ikäisten lasten kanssa toimiessa. Lauttalan päiväkodissa kasvattajat tekevät pienryhmätoimintaa kukin ryhmä omalla mallillaan, osassa ryhmistä pienryhmissä on aina sama pysyvä aikuinen, osassa pienryhmän aikuinen vaihtuu. Tämän asian hyvistä ja huonoista puolista olisi myös mielestäni tärkeää keskustella koko kasvattajayhteisön kesken.

Haastateltujen vanhempien mielestä oli hyvä asia että sisarusryhmässä on tuki omasta sisaruksesta. Mutta kuitenkin molemmille on eriytettyä, omaa toimintaa pienryhmässä. Haastattelussa myös työntekijä piti tärkeänä sisarusten välistä tukea toisilleen.

8.1.1 Pienryhmätoiminta

Pienryhmätoimintaa on kehitelty päiväkodissamme erilaisina versioina jo vuodesta 2007 lähtien. Syksystä 2011 pienryhmätoimintaa alettiin määrätietoisemmin suunnit-

tella Kultamurusten lapsiryhmässä kiertävän konsultoivan erityisopettajan avustuksella. Pienryhmätoiminta alkoi ensimmäisenä kyseisessä päiväkotimme Kulta- Muruset ryhmässä, josta saatujen kokemusten pohjalta toiminta on laajentunut päiväkotimme muihinkin lapsiryhmiin.

Toimintojen hyvällä suunnittelulla ja niitä porrastamalla saadaan päiväkodin tiloja enemmän hyötykäyttöön ja yksittäisille pienryhmille enemmän tilaa toimia, kun kaikki lapset eivät ole samassa paikassa yhtä aikaa. Pienryhmätoiminnassa on helpompi järjestää yksilöllisempää tekemistä lapselle ja havainnoida lapsia kuin isossa lapsiryhmässä. Pienryhmässä aikuinen voi sensitiivisemmin kuulla lapsen tarpeet kuin isossa ryhmässä. Toiminta pienryhmissä painottuu leikkiin. Myös toimintaympäristön melutaso laskee ryhmissä, joissa pienryhmätoimintaa toteutetaan, koska paikalla on yhtä aikaa vain muutama lapsi. Tämä osaltaan madaltaa lasten ja aikuisten stressitasoa.

Ensimmäisenä kautena lapset oli Kulta- Murusten ryhmässä jaettu pääsääntöisesti ikänsä perusteella kolmeen pienryhmään. Tämä aiheutti jossain määrin epätasapainoa työn kuormittuvuuden jakautumisessa. Esimerkiksi kun ihan pieniä lapsia on yhdellä hoitajalla monta, fyysinen rasitus kasautuu tähän ryhmään. Syksyllä 2012 lapset jaettiin tasaisemmin ryhmiin, ei pelkästään iän perusteella, näin työn fyysinen kuormitus jakautuu tasaisemmin ja vertaisoppimista eri-ikäisten välillä pääsee tapahtumaan myös pienryhmien sisällä aiempaa enemmän. Pienryhmissä on myös enemmän aikaa näille pienille lapsille, koska isommat lapset osaavat esim. pukea itsenäisesti, jolloin hoitajalle vapautuu aikaa pukea ja auttaa pienimpiä ryhmässä. Päiväkotimme ryhmässä on erilaisia tapoja jakaa lapset pienryhmiin, toiset jakavat lapsia enemmän iän mukaan.

Opinnäytetyöni tekemisen aikana pienryhmätoiminta on otettu aktiivisesti käyttöön koko Nokian varhaiskasvatuksessa ja henkilökunnalle on järjestetty koulutusta aiheesta huhtikuussa 2012, joten voin todeta että pienryhmätoiminta pysyy kehitettävänä toimintatapana koko varhaiskasvatuksessa tulevaisuudessakin.

Tulevaisuudessa Lauttalan päiväkodin sisarusryhmissä tapahtuvaa pienryhmätoimintaa voisi kehittää niin, että lapsia kokoontuisi pienryhmiin myös yli ryhmärajojen, näillä pienryhmillä voisi olla jokin yhteinen tema, jonka puitteissa kokoonnuttaisiin. Tällaisten edellä mainittujen pienryhmien aloittamisessa pitää ottaa huomioon niiden aloitus ajankohta. Lasten pitää saada ensin ryhmäytyä rauhassa omaan pienryhmäänsä ja vasta tämän tapahduttua kannattaa aloittaa nämä pienryhmät eri ryhmien kesken.

8.1.2 Ryhmätoimintasuunnitelma eli ryhmävasu

Kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaa muokataan omalle lapsiryhmälle sopivaksi lasten yksilölliset tarpeet huomioiden. Tällaisen ryhmävarhaiskasvatussuunnitelman laatimisen helpottamiseksi on päiväkodissamme kehitelty lomakemallia tätä varten. Ryhmän toimintasuunnitelman tekoa ohjaavat valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä Nokian kaupungin oma varhaiskasvatussuunnitelma. Ryhmän toimintasuunnitelmassa nämä suunnitelmat pyritään muokkaamaan omalle lapsiryhmälle sopivaksi ja heidän yksilölliset tarpeensa huomioon ottavaksi. Kehityshaasteena toimintasuunnitelman suhteen tulevaisuudessa on sen tehokkaampi käyttöönotto. Ryhmätoimintasuunnitelmakaavake pitää ottaa päivittäin käytettäväksi ja aika ajoin päivitettäväksi työvälineeksi. Näin voi helposti havaita lasten erityistarpeet jo toiminnan suunnittelussa ja toisaalta voi huomata lapsissa tapahtuneen kehityksen, kun suunnitelmaa päivittää säännöllisin väliajoin. Mielestäni lomake on hyvä apuväline juuri suunnitteluun, on helpompi huomioida lasten erityistarpeet, kun ne ovat kirjattuna ylös. Tiimin jäsenten kannalta on myös hyvä, että työnjako ja vastuualueet on kirjattu ylös, ne on toimintasuunnitelmasta helppo tarkistaa, jos niistä tulee erimielisyyttä.

8.1.3 Varhaiskasvatuksen laatu Lauttalan päiväkodissa

Tässä opinnäytetyössäni keskityn myös laatuun ja sen mahdollisiin muutoksiin sisarusryhmäpedagogiikan käyttämisen myötä Lauttalan päiväkodissa. Voin tekemieni vanhempien haastattelujen pohjalta todeta, että sisarusryhmäpedagogiikka on todella

parantanut varhaiskasvatuksen laatua Lauttalan päiväkodissa, parantamalla vanhempien keskinäistä vuorovaikutusta, parantamalla lasten ja kasvattajien välistä vuorovaikutusta, sekä lasten välisiä ystävyyssuhteita. Vanhemmat kertoivat myös arkensa helpottuneen, kun sisarukset ovat samassa päiväkotiryhmässä. Lasten kaverisuhteet olivat myös laajentuneet sisaruksenkin kavereihin. Myös tieto kulki paremmin päiväkodin ja kodin välillä, lapset jopa keskustelivat päiväkotipäivistään kotona keskenään. Vanhempien osallistuminen vanhempain iltoihin ja yhteisiin tapahtumiin lisää mielestäni myös laatua päivähoidossa, näissä tilanteissa vanhempien ja kasvattajien välille kehittyi aitoa ja kiireetöntä vuorovaikutusta. Vanhempien perustama Kotijoukot- vanhempainyhdistys kertoo mielestäni myös siitä, että vanhemmat haluavat panna päiväkotiin keräämällä varoja päiväkodin yhteiseen käyttöön, järjestääkseen konsertteja ja juhlia päiväkodin asiakasperheille.

Pienryhmätoiminnan ansiosta melutason lasku ja lisääntynyt käytössä oleva tila ovat myös osa parantunutta laatua. Tämä on varmasti parantanut myös kasvatushenkilöstön työympäristön laatua. Lapsille laatua on tuonut aikuisen antama huomio, jonka määrä on varmasti lisääntynyt pienissä ryhmissä toimittaessa. Pienryhmissä lapsille on pystytty helpommin tarjoamaan heidän tarvitsemiaan tukitoimia. Lasten yksilöllisyyden huomioiminen on mielestäni lisääntynyt Lauttalan päiväkodissa sisarusryhmäpedagogiikan käytön ja siihen kiinteästi liittyvän pienryhmätoiminnan myötä.

8.2 Kasvatusvuorovaikutus

Kirsi Alilan ja Sanna Parrilan toimittamasta kirjasta *Lapsen arki ja vuorovaikutus* varhaiskasvatuksessa, Liisa Holkeri- Rinkisen artikkelista löytyy kuvaus vuorovaikutuksesta, siinä vuorovaikutusta kuvaillaan näin:

”Olen käyttänyt vuorovaikutusta kuvatessani usein myös tanssin metaforaa. Vuorovaikutus on kuin tanssia, jossa osapuolet jatkuvasti liikkuvat yhdessä, hienovaraisesti vastaten toinen toisensa rytmiin ja liikkeeseen. Tanssi, kuten vuorovaikutuskin, ra-

kentuu lopulliseen muotoonsa vain siihen osallistuvien kesken, eikä sitä voi nähdä tuloksena kumpaisenkaan osapuolen etukäteisaikomuksista. (Burr 1995, 28.)”

Mielestäni tuo tanssin edellinen kuvaus kuvaa hyvin vuorovaikutusta. Vuorovaikutus on herkkää ja hienovaraista kanssakäymistä kahden ihmisen välillä.

”Varhaiskasvatus on vuorovaikutusta lapsen, perheen, toisten lasten sekä kasvattajien välillä. Hyvässä vuorovaikutuksessa lasten väliset suhteet ja kasvattajan sensitiivisyys luovat myönteisen ja turvallisen kasvun ilmapiirin. Sensitiivinen kasvattaja kohentelee lasta tasavertaisesti ja kunnioittavasti sekä tukee jokaisen lapsen kasvua ja kehitystä.”(Nokian kaupungin varhaiskasvatuksen suunnitelma 2012.)

Kasvatusvuorovaikutuksen tutkimiseen on herätty vasta lähiaikoina, vuorovaikutus ei ole merkityksetön tekijä päivähoidossa, eikä missään työskentelymuodossa lasten kanssa. Lasten mielipiteet pitäisi kuulla ja ottaa huomioon toimintaa heille suunniteltaessa, kuitenkin yksilöllisyys huomioiden enemmissä määrin tehtäessä lasten omia henkilökohtaisia varhaiskasvatussuunnitelmia. Kaikkien lasten kehitys ei kulje samoja ratoja pitkin, eikä silti tarvitse olla kyse kehityksen poikkeavuudesta. Lasta havainnoimalla ja häntä kuulemalla omissa asioissaan voitaisiin päästä entistä parempaan tuntemukseen lapsesta ja hänen tarpeistaan ja näin lisätä yksilöllisyyttä päivähoidossa.

”Oppiminen alkaa varhaisesta vuorovaikutuksesta ja kiintymyksestä. Se on pienen lapsen ensimmäinen oppimistehtävä ” (Hujala & Turja 2011, 27).

Tämä edellinen lause olisi hyvä muistaa lapsen aloittaessa päivähoidossa, varhaisella vuorovaikutuksella on suuri merkitys hyvän hoitosuhteen kehittymiselle ja luottamuksen syntymiselle. Luottamuksellisen suhteen syntyminen lapsen ja kasvattajan välillä on merkityksellistä, sekä lapsen, että kasvattajan kannalta. Lapselle on tärkeää, että hänellä on päiväkodissa turvanaan luotettava aikuinen. Ei myöskään unohtaa hyvää ja tärkeää vuorovaikutussuhdetta vanhempien ja kasvattajien välillä. Tämä edellä mainittu nousi vanhemmille tehdyissä haastatteluissakin esille useampaan otteeseen. Vanhemmat kertovat hyvästä vuorovaikutuksesta sekä kasvattajien, että tois-

ten vanhempien kanssa. He kertoivat edellä kuvatun vuorovaikutuksen parantuneen sisarusryhmien myötä. Tämä oli mielestäni hyvä ja huomionarvoinen asia tässä tutkimuksessa. Samoin merkityksellistä oli myös vanhempien kertomus lasten ja sisarusten kavereiden välisten suhteiden parantumisesta, jopa niin, että sisarusten kaverit olivat molempien lasten yhteisiä kavereita.

8.2.1 Varhaiskasvatuksen aloittaminen

Lapsen aloittaessa päivähoidon, hän voi tulla tutustumisjaksolle päiväkotiin kahdeksi viikoksi. Tutustumisjakson tulee olla riittävän pitkä, jotta turvallinen suhde uusiin aikuisiin ehtii muodostua. Tämä uusi vuorovaikutussuhde on luotava tutun vanhemman avulla, jonka läsnäolo tutustumisvaiheessa on oleellista. Vanhempien tutustuminen kasvattajaan ja heidän välilleen syntynyt luottamus siirtyy vanhemmalta myös lapselle. (Tuliharju 2004; Hujala ym. 2011, 81.)

Tämän tutustumisjakson hyödyllisyyteen on alettu kiinnittää erityistä huomiota vasta viimeisen vuoden sisällä myös omalla työpaikallani Lauttalan päiväkodissa. Riittävä tutustumisjakso edesauttaa hyvän vuorovaikutus suhteen kehittymistä jo heti alusta alkaen, varsinkin hiljaisempien ja arkojen lasten kohdalla. Lapsen on helpompi tottua päiväkotiin ja uusiin ihmisiin, kun hän saa rauhassa useampana päivänä tutustua uuteen ympäristöönsä. Lapsen tutustuminen päiväkotiin yhdessä vanhempien kanssa rauhoittaa myös vanhempien mieltä. Päivähoidon aloitus on usein vanhemmillekin uusi ja haastava tilanne.

Nokian varhaiskasvatuksessa on otettu käyttöön aloituskeskustelu, jossa vanhempi ja kasvattaja tapaavat hyvissä ajoin ennen hoidon aloitusta, keskustellakseen lapsesta ja perheen kasvatuskäytännöistä. Tässä aloituskeskustelussa sovitaan yhdessä lapsen tutustumisjaksosta päiväkotiin ja kuinka se toteutetaan. Vanhemmat saavat tässä keskustelussa kertoa tärkeitä asioita lapsestaan ja perheestään. Aloituskeskustelu on alku kasvattajan ja vanhempien väliselle vuorovaikutukselle ja kasvatuskumppanuudelle.

8.2.2 Vuorovaikutusleikki vuorovaikutuksen tukena

Lapsen tulevaisuudessa moni asia perustuu hyviin vuorovaikutustaitoihin, niinpä niitä on hyvä harjoitella jo päiväkodissa turvallisten aikuisten ohjauksessa. Lauttalan päiväkodissa vuorovaikutuksen kehittymistä tuetaan käyttämällä vuorovaikutusleikkimenetelmää. Lauttalan päiväkodissa kaikki työntekijät ovat käyneet vuorovaikutusleikkikoulutuksen ja kaikissa lapsiryhmissä vuorovaikutusleikki on käytössä yhtenä työmenetelmänä. Vuorovaikutusleikkikerhojen pitämisestä on saatu hyviä kokemuksia. Vuorovaikutusleikkikerhoissa voi intensiivisesti harjoitella vuorovaikutusta rauhallisessa tilanteessa, pienessä ryhmässä. Erityisen hyvä työmuoto tämä on ollut lasten kanssa, joilla on ollut ongelmia tunteiden ilmaisussa ja vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa. Vuorovaikutuksen harjoittelu on hyväksi kaikille lapsille ja ryhmää ohjattaessa kasvattaja joutuu kiinnittämään huomiota omaankin vuorovaikutukseensa. Tämä ei ole koskaan huono asia.

8.3 Vertaisoppiminen

Paras asia vertaisoppimisessa on mielestäni se, kuinka luontevasti lapset oppivat taitoja toisiltaan, lapset ovat myös hyviä ”opettajia” toisilleen uusia taitoja opeteltaessa. Vertaisoppiminen lasten välillä on lapselle luontainen tapa oppia. Vertaisryhmätoiminnassa aikuisella on tärkeä rooli ongelmien ehkäisijänä ja ratkaisijana. Lapsen kielteinen minäkuva itsestään tai muista saattaa tuoda ongelmia vertaisryhmään ja sen toimintaan, tähän tilanteen tasalla olevat kasvattajat voivat vaikuttaa esimerkiksi jakamalla lapsia ryhmiin välillä aikuisen toivomalla tavalla, näin ujolla ja hiljaisella lapsellakin on mahdollisuus päästä toimintaan mukaan. Lasten havainnointi ryhmätilanteissa antaa kasvattajille tärkeää tietoa ryhmän dynamiikasta.

Lapsia verrataan helposti muihin ikätason lapsiin. Lapsikohtaisia varhaiskasvatussuunnitelmia tehtäessä pitäisi muistaa huomioida lapsen yksilöllinen kehitys. Näin voitaisiin suunnitella juuri oikeanlaista toimintaa kehityksensä eri vaiheissa oleville lapsille. Vertaisoppiminen sisarusryhmässä tarjoaa myös samaistumiskohteita ryh-

män sisällä eri kehitysvaiheissa olevien lasten välillä, kun taas saman ikäisten lasten päiväkotiryhmässä alemmassa kehitysvaiheessa oleva lapsi saattaa kokea huonommuutta kehittymättömistä taidoistaan ikätovereihin verrattuna. Tämä saattaa luoda lapselle itselleen turhia paineita omasta kehityksestään. Tämä edellä mainittu tuli ilmi myös vanhempien haastatteluissa. Toisen haastateltavan vanhemman lapsi oli sisarusryhmässä löytänyt samaistumiskohteita, vaikka hänen motorinen kehityksensä oli sillä hetkellä hieman ikätovereita jäljessä. Näin lapsen itsetunto ei saanut kolhuja vaan hän löysi samaistumiskohteita nuoremmista ryhmän lapsista ja huomasi toisissa taidoissa olevansa toisia pidemmällä.

8.4 Yhteisöllisyys ja osallisuus

Nykyään on vallalla ajatus, että lasta kasvatetaan tulevaa aikuisikää ajatellen, ei tässä ja nyt ja tähän hetkeen, mikä mielestäni olisi tärkeää. Jos tämä edellä mainittu otettaisiin paremmin huomioon, varmasti myös yhteiskunta ja elinympäristöt muuttuisivat lapsiystävällisemmiksi, mitä ne tällä hetkellä ovat. Lasten tulisi saada olla osallisia heitä koskevaan päätöksentekoon heidän lähiympäristössään, päiväkodissa, koulussa, harrastuksissa.

Lasten todellinen kuuleminen ja heidän mielipiteidensä huomioon ottaminen pidentäisi varmasti nyt niin paljon puhuttua lyhentynyttä lapsuutta. Päivähoidossa ja koulussa voitaisiin opetella ottamaan entistä enemmän käyttöön lapsista lähteviä työtapoja, ne varmasti lisäisivät lasten osallisuuden tunnetta. Lapsen kokema osallisuuden ja yhteisöön kuulumisen tunne vähentäisivät varmasti lasten ja nuorten syrjäytymistä. Osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen oppiminen ja kasvaminen antaisivat lapselle ja nuorelle hyvät ”eväät” tulevaisuuteen ja varmasti lisäisivät nuorten kykyä ottaa vastuuta ja huolehtia omista asioistaan. Lasten ja nuorten syrjäytyminen on tänä päivänä niin suuri ongelma, että yhteisöllisyyteen panostaminen olisi hyvä sijoitus syrjäytymisen ehkäisemisessä.

Lapsen varhainen osallisuuden ja yhteisöön kuulumisen tunne parantaa varmasti myös lapsen itsetuntoa, joka taas osaltaan suojelee lasta myöhemmässä vaiheessa

esimerkiksi mielenterveysongelmilta. Lapsen kuuluminen johonkin yhteisöön kodin ulkopuolella vahvistaa häntä myös kestävästi kotona mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Varsinkin nuoruusiässä oma kaveriyhteisö muodostuu tärkeäksi, näin itsenäistyvän nuoren on helpompi irtaantua omista vanhemmistaan. Ihmiselle, niin lapselle kuin aikuiselle on tärkeä tunne kuulua johonkin joukkoon, yhteisöön.

Yhteisöllisyys ja sen lisääminen on ollut päiväkotimme yhteisenä suurena tavoitteena jo useamman vuoden ajan. Käytännössä se näkyy koko päiväkodin yhteisinä tapahtumina esimerkkinä tästä kerran kuukaudessa järjestettävä koko talon yhteinen lauluhetki, johon kaikki samassa yksikössä toimivat ryhmät osallistuvat. Kahden yksikön välillä järjestetään myös yhteistä toimintaa, esimerkiksi olympialaiset ja syysmaistiais- taiiset ovat olleet tällaisia tapahtumia, joihin molempien yksiköiden väki osallistuu fyysisestä välimatkasta huolimatta. Päiväkotimme sisällä kokoontuu viskari- kerho viisivuotiaille ja erilaisia äännekerhoja. Näihin edellä mainittuihin toimintoihin lapset osallistuvat eri ryhmistä ja näin tapaavat lapsia toisista päiväkotiryhmistä. Näiden yhteisten kerhojen määrää voisi tulevaisuudessa lisätä myöhemmin syksyllä, kun lapset ovat ensin ryhmäytyneet oman kotiryhmänsä kanssa. Jonkinlaista pajatoimintaa voisi järjestää päiväkodin sisällä, joihin lapset voisivat osallistua eri ryhmistä. Ryhmissä toteutettava pienryhmätoiminta lisää myös lasten yhteisöllisyyttä ja osallisuutta, he tulevat paremmin kuulluiksi pienryhmissä, jossa ei tarvitse kilpailla puheenvuorosta kahdenkymmenen muun lapsen kanssa. Kun yhteisöllisyys kehittyy ensin omassa pienryhmässä, on myöhemmässä vaiheessa helpompi liittyä myös isompaan yhteisöön.

Itse en ollut ennen näitä vanhemmille tehtyjä haastatteluja syvällisemmin ajatellut asiaa siltä kannalta, että sisarusryhmäpedagogiikka vaikuttaisi niin paljon vanhempien välisiin suhteisiin. Vanhemmat ovat osallistuneet vanhempainiltoihin todella aktiivisesti ja ne ovat olleet hyvin keskustelevia tilaisuuksia, joissa on työntekijänä ollut ilo olla paikalla. Myös vanhempainyhdistyksen perustaminen kertoo mielestäni yhteisöllisyyden ja osallisuuden lisääntymisestä vanhempien kesken.

Yhteisöllisyyttä ja osallisuutta lisäävää toimintaa voisi tietoisesti lisätä, Pelastakaa lapset ry:n julkaisemassa materiaalissa on paljon kehitysideoita tähän. Lapset voisi-

vat esimerkiksi itse yhdessä askarella toisilleen syntymäpäiväkortit tai lasten kanssa voisi suunnitella valokuvausprojektin, jossa kuvaajina ovatkin lapset, ei aina aikuinen. Näistä kuvista voisi koota myöhemmin vaikka valokuvanäyttelyn. Materiaalissa kuvattu idea viikon henkilöstä olisi myös osallistava, jokainen lapsi vuorostaan saisi olla viikon tähtihenkilö. (Kauppila ym., 44- 50.)

LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti. 1999. Laadullinen tutkimus. Tampere. Vastapaino.
- Alila K. & Parrila S. 2011. Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa, katsaus varhaiskasvatuksen väitöskirjoihin vuosilta 2006- 2010. Uniprint. Oulu.
- Cantell H. Ratkaiseva vuorovaikutus.2010. Kasvatuksellisia kohtaamisia lasten kanssa. Juva. PS- kustannus.
- Eskelinen, Heikkilä, Visavuori. 2005, artikkeli kirjassa sosiaalipedagoginen ammatillisuus, Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Ranne K, Sankari A. , Rouhiainen- Valo T. & Ruusunen T.. Satakunnan painotuote.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino, Tampere.
- Hakkarainen P. Artikkeliteoksessa Lastentarhanopettajan kalenteri 2011- 2012. Toimittanut Semi R. PS- kustannus. Jyväskylä
- Hirsjärvi S & Hurme H.1991. Teemahaastattelu. Yliopistopaino. Helsinki.
- Holkeri- Rinkinen, L, teoksessa Alila K. & Parrila S. 2011. Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa, katsaus varhaiskasvatuksen väitöskirjoihin vuosilta 2006- 2010. Uniprint. Oulu.
- Hujala & Fonsen. 2011, teoksessa Hujala E. & Turja H. (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva. PS- kustannus.
- Hujala E. & Turja H. (toim.)2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva. PS- kustannus.
- Iivonen E. MLL. Lapsen oikeus osallistua päivähoitossa, koulussa ja harrastuksissa. Luentomateriaali MLL: n lapsen oikeuksien päivän seminaarista 20.11.2007. Viitattu 16.10.2012. www.mll.fi/@Bin/2677387/lapsen+oikeus+osallistua+päivähoitossa...
- Jalovaara E. 2005. Tunnetaidot tiedon rinnalla kasvatuksessa.. Pilot- kustannus
- Karila K, Alasuutari M, Hännikäinen M, Nummenmaa A, Rasku- Puttonen H. 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Tampere. Vastapaino.
- Kauppila, Sommers- Piironen, Vainio, Mäkelä, Vilmilä & Kataja. 2011. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisu. Lapsen ääni- tarina minulta. Paintmedia.
- Koivula M. 2011, julkaisussa Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa, katsaus varhaiskasvatuksen väitöskirjoihin vuosilta 2006- 2010. Uniprint. Oulu.
- Kronqvist Eeva-Liisa.2011, teoksessa Hujala E. & Turja H. (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva. PS- kustannus.

Kronqvist E-L. 2006. Teoksessa Karila K, Alasuutari M, Hännikäinen M, Nummenmaa A, Rasku- Puttonen H. Kasvatusvuorovaikutus.

Lampinen A- R. 2008. Kuvakki. Kuvin tuettu vuorovaikutusleikki. Early learning Oy.

Lastentarhanopettajan kalenteri 2011- 2012. Toimittanut Semi R. PS- kustannus. Jyväskylä.

Melin, H. 2005. Vertailevan tutkimuksen monet lähtökohdat. Teoksessa Räsänen P& Anttila A-H & Melin, Harri (toim.). Tutkimus menetelmien pyönteissä. Sosiaali- tutkimuksen lähtökohdat ja valinnat. PS-Kustannus, Jyväskylä.

Mikkola P. & Nivalainen K.2009. Lapselle hyvä päivä tänään, näkökulmia 2010 - luvun varhaiskasvatukseen. Saarijärven Offset

Nokian kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. 2012.

Pikkarainen E. Johdatusta pedagogiikkaan.1998. Luokanopettajakoulutus, KT- moduuli 1 syksy 1998, luentoa 10 h.viitattu 28.10.2012
<http://cc.oulu.fi/~epikkara/opetus/lokt1.htm>

Pedagogiikka. n.d. viitattu 28.10.2012
<http://pedakurssi.wikispaces.com/Pedagogiikka>

Päiväkotivanhemman haastattelu. 27.8.2012 (vanhempi a) Kultamurusten ryhmä.

Päiväkotivanhemman haastattelu. 27.8.2012 (vanhempi b) Kultamurusten ryhmä.

Raina L.2012. Uusi yhteisöllisyys. Kasvatusyhteisön rakentamisen taito. Tampereen yliopistopaino. Tampere.

Ryhmätoimintasuunnitelmalomake. Nokian kaupunki. 2012.

Salmivalli C. 2008. Kaverien kanssa, vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Juva. WS Bookwell Oy

Semi R. artikkeli, teoksessa Lastentarhanopettajan kalenteri 2011- 2012. Toimittanut Semi R. PS- kustannus. Jyväskylä.

Työntekijän haastattelu. 27. 8.2012. Lastentarhanopettaja Kultasäteiden ryhmästä.

Haastattelukysymykset vanhemmille

1. Mitä mieltä olet yleisesti sisarusryhmäajatuksista? Mitä odotuksia sinulla on/oli sen suhteen? Oliko sinulla aiempaa tietoa asiasta?
2. Onko se ollut hyvä asia teidän perheelle? Miksi valitsitte sisarusryhmän?
3. Mitä lapset itse ovat kertoneet samassa ryhmässä olemisesta:
  - oman sisaruksen kanssa?
  - toisten, eri-ikäisten kanssa?
4. Mitä ajattelet vertaisoppimisesta lasten välillä? Oletko huomannut tätä kotona omien lastesi välillä
5. Onko sisarusryhmä helpottanut pienemmän sisaruksen hoidon aloitusta?
6. Mitä mieltä olet asioista, henkilökunnan pysyvyys ja lasten vähenevät siirrot ryhmästä toiseen?
7. Kuinka tärkeänä pidät avointa vuorovaikutusta henkilökunnan ja vanhempien välillä?
8. Onko sisarusryhmässä mielestäsi jotain kehitettävää? Kerro, mikä toimii, mitä pitäisi muuttaa?
9. sana vapaa aiheesta

Haastattelukysymykset työntekijälle

1. Mitä työntekijänä ajattelet sisarusryhmäpedagogiikasta?
2. Millaisia hyviä puolia se on tuonut työhösi?
3. Entä millaisia haasteita?
4. Onko sisarusryhmäpedagogiikan käyttö muuttanut arkea ja jos on, mihin suuntaan?
5. Haluaisitko aiheesta lisää koulutusta tms.?
6. Miten sinä itse ajattelet, että arjen toimintoja voisi kehittää? Ja koetko kehittämisen olevan työyhteisössäsi helppoa vai haasteellista?
7. Onko omassa työssäsi ilmennyt haasteita liittyen sisarusryhmäpedagogiikkaan:
  - työntekijöihin liittyen?
  - lapsiin liittyen?
  - vanhempien suunnalta?
8. Millaisia kehitysehdotuksia antaisit asian suhteen koko talolle?
9. Mitä itse haluaisit kysyä vanhemmilta tästä aiheesta?